

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Lucie Fikeisová

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie FIKEISOVÁ
Osobní číslo:	R15M0021P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Trestní odpovědnost právnických osob
Zadávací katedra:	Katedra trestního práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Pojem a modely trestní odpovědnosti PO
3. Vývoj právní úpravy v ČR
4. Zákon o trestní odpovědnosti PO a řízení proti nim
5. Sankcionování PO
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

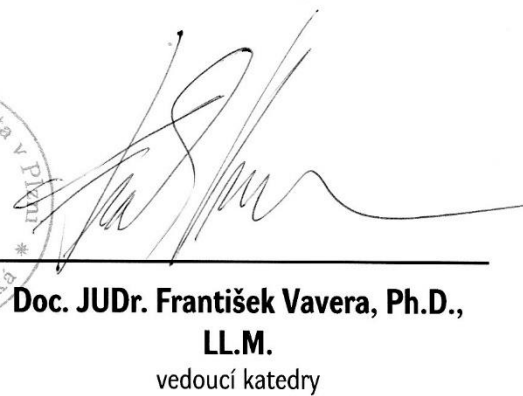
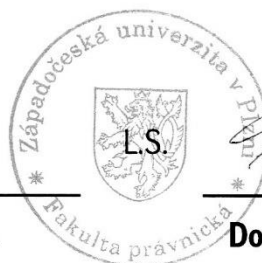
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **6. února 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

**Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D.,
LL.M.**
vedoucí katedry

V Plzni dne 15. července 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci na téma „Trestní odpovědnost právnických osob“ vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň 2020

.....

Lucie Fikeisová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu diplomové práce panu doc. JUDr. Janu Kocinovi Ph.D., za užitečné rady, podnětné připomínky a čas, který věnoval mé práci. Dále bych také chtěla poděkovat mé rodině, za trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

OBSAH

Úvod.....	1
1 Pojem a modely trestní odpovědnosti právnických osob.....	3
1.1 Historický vývoj a pojem právnických osob	3
1.1.1 Historický vývoj právnických osob	3
1.1.2 Pojem právnická osoba	6
1.2 Historický vývoj a pojem trestní odpovědnost právnických osob	8
1.2.1 Historický vývoj v kontinentální Evropě.....	9
1.2.2 Pojem trestní odpovědnosti právnických osob	10
1.2.2.1 Přičitatelnost trestného činu právnické osobě.....	11
1.2.2.2 Zásada souběžné nezávislé odpovědnosti fyzických a právnických osob	14
1.2.2.3 Zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby	16
1.3 Modely trestní odpovědnosti právnických osob	19
1.3.1 Přístup k trestní odpovědnosti	19
1.3.2 Modely trestní odpovědnosti právnických osob	20
2 Vývoj právní úpravy v ČR	23
2.1 Důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti	23
2.1.1 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	23
2.1.2 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	28
2.2 Cesta k přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	29
2.3 Novelizace	33
3 Zákon o trestní odpovědnosti PO a řízení proti nim	39
3.1 Struktura zákona	39
3.1.1 Část první – obecná ustanovení	39
3.1.2 Část druhá – základy trestní odpovědnosti právnických osob	43

3.1.2.1	Trestné činy.....	43
3.1.2.2	Vyvinění.....	44
3.1.2.3	Zánik trestní odpovědnosti právnických osob	49
3.1.3	Část třetí – tresty a ochranná opatření	54
3.1.4	Část čtvrtá – procesní část	54
3.1.4.1	Místní příslušnost.....	56
3.1.4.2	Společné řízení.....	56
3.1.4.3	Zajišťovací opatření	57
3.1.4.4	Obhájce	58
3.1.5	Část pátá – Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních	59
4	Sankcionování právnických osob.....	60
4.1	Obecně k sankcionování	60
4.2	Druhy trestů a ochranných opatření.....	62
4.2.1	Zrušení právnické osoby.....	63
4.2.2	Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži ...	65
4.2.3	Zákaz přijímání dotací a subvencí	66
4.2.4	Uveřejnění rozsudku.....	67
4.2.5	Ochranná opatření.....	68
	Závěr.....	70
	Summary	72
	Seznam použitých zdrojů.....	74
	Literatura	74
	Časopisy	76
	Internetové zdroje.....	76
	Judikatura	78
	Právní předpisy.....	78

Návrhy zákonů, důvodové zprávy, sněmovní tisky	79
--	----

Úvod

Ve své diplomové práci se budu, jak již vyplývá z názvu, zabývat trestní odpovědností právnických osob, která je v České republice poměrně raritní záležitostí. Naše právní teorie po dlouhá léta vycházela z individuální odpovědnosti, která spočívá v odpovědnosti za vlastní jednání a nikoli za jednání jiných, díky tomu nepřicházela trestní odpovědnost právnických osob v úvahu, jelikož právnické osoby nejsou schopny samostatně jednat. Bylo třeba najít cestu, jak trestní odpovědnost právnických osob zakotvit do právního řádu ČR, aniž by došlo k zásadnímu porušení základních zásad trestního práva. To se nakonec po mnoha úvahách, diskuzích a samozřejmě na základě požadavků vyplývajících z mezinárodních smluv a práva EU povedlo prostřednictvím institutu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě. Tím mohla být trestní odpovědnost přijata, a to konkrétně zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. A ačkoliv je tento zákon účinný již od počátku roku 2012, tedy přes nějakých osm let, jedná se stále o velmi aktuální, kontroverzní a diskutované téma. O čemž také vypovídá i množství novelizací, které byly v průběhu těchto osmi let přijaty.

Na začátku této práce se budu zaměřovat jak na historický nástin vývoje právnických osob, tak i trestní odpovědnosti a na to, jak se měnil v průběhu let pohled na právnické osoby a na jejich právní postavení. Dále definuji samotné pojmy spojené s tématem a zaměřím se nové zásady, které zákon přinesl a problematiku, která je s tím spojená. Rozeberu také jednotlivé argumenty pro a proti přijetí trestní odpovědnosti právnických osob.

Následně čtenáře seznámím se samotným vývojem právní úpravy v České republice, který nakonec vyústil v přijetí zákona č. 418/2012 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim („ZTOPO“) s účinností od 1. 1. 2012. Vzhledem k tomu, že mým cílem není komplexně obsáhnout celou problematiku trestní odpovědnosti právnických osob, tak se zaměřím primárně na hmotněprávní úpravu a na vybraná ustanovení zákona, která budu blíže specifikovat a rozebírat. Nicméně ani procesně právní úpravu neopomenu a krátce se pokusím čtenáře seznámit s nejdůležitějšími instituty. Také nemůžu opomenout ani

jednotlivé novelizace, které byly v průběhu let přijaty spolu se změnami, které přinesly.

V závěru práce se budu věnovat sankcionování právnických osob, kde se zaměřuji jak na obecné aspekty tohoto institutu, tak i na samotné tresty a ochranná opatření, které je možné právnickým osobám uložit. Současně se věnuji bližší specifikaci a vymezení jednotlivých vybraných trestů, konkrétně těch, které jsou specifické pouze pro právnické osoby a nelze je tedy uložit osobám fyzickým. Jedná se konkrétně o zrušení právnické osoby, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a uveřejnění rozsudku.

Cílem této práce není pojmout a vysvětlit veškeré instituty týkající se trestní odpovědnosti, jelikož si myslím, že některé by samy o sobě vydaly na samostatnou diplomovou práci. Nicméně i přesto se pokusím, co nejlépe toto téma zpravovat a ty nejdůležitější instituty a pojmy s tím spojené zahrnout.

1 Pojem a modely trestní odpovědnosti právnických osob

Na úvod považuji za nezbytné vymezit pojmy související s tématem trestní odpovědnosti právnických osob. V této části se zaměřuji jak na samotnou definici pojmu právnická osoba, tak i krátce na její historický vývoj. Dále se budu ve stručnosti zabývat historickým vývojem trestní odpovědnosti na území Evropy, následně trestní odpovědností a s tím souvisejícími pojmy a zásadami, a nakonec jednotlivými modely trestní odpovědnosti.

1.1 Historický vývoj a pojem právnických osob

1.1.1 Historický vývoj právnických osob

Rozdělení na osoby fyzické neboli přirozené a osoby právnické případně umělé lze najít již v římském právu, respektive původ tohoto dělení. Už tehdy uznávaly Římané některé právní útvary, kterým přiznávaly možnost samostatného právního jednání, ale nebyly tehdy římským právem vnímány jako subjekty práva,¹ jelikož „*římští právníci nedospěli nikdy k takovému stupni abstrakce právního myšlení, která by umožňovala formovat pojem právnické osoby jako abstraktní model, relativně nezávislý na člověku, z jehož podstaty se zrodil.*“² S tímto se ztotožňuje i Beran, který zmiňuje, že útvary, které z dnešního pohledu označujeme jako právnické osoby, byly tehdy upraveny pouze ve vztahu k individuálním případům a nikoli abstraktně. Nelze tedy hovořit o právnických osobách v pravém slova smyslu, a pokud bychom chtěli nějaký všeobecný pojem z římského práva užít coby označení pro osobu v právním smyslu, jednalo by se o pojmy „*corpus*“ a „*collegium*“ případně pojem z pozdějšího období „*universitas*“.³

Až teprve v období vrcholného novověku, resp. následně počátkem 19. století můžeme hovořit o vzniku právnické osoby ve smyslu abstraktního

¹ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 15. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

² HURDÍK, Jan a J. KATOLICKÝ. *K pojetí právnických osob*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 16. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. ISBN 80-210-0457-6.

³ BERAN, Karel. Historický vývoj pojmu osoba v právním smyslu. BERAN, Karel. *Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba)*. Praha: Leges, 2012, s. 15. Teoretik. ISBN 978-80-87576-06-9.

subjektu všech práv a povinností. Období, které následovalo poté, bylo dobou vývoje konceptu právnických osob a jejich typologie. Za tu dobu se vytvořilo mnoho teorií, nicméně ty nejvýznamnější můžeme rozdělit do tří skupin – teorie fikce, teorie reality a teorie kompromisní.⁴

Poprvé se objevily myšlenky na vytvoření jiného subjektu, tedy subjektu odlišného od fyzické osoby, v období přirozenoprávního myšlení. Přirozené právo vychází z ideje vrozených, nedotknutelných práv člověka⁵, které mu náleží nezávisle na vůli zákonodárce a plyne z jeho přirozenosti. V důsledku toho byl člověk brán jakožto jediný subjekt v právním smyslu. Nicméně jak říká Hurdík „požadavky právní praxe překonaly omezenost přirozenoprávního chápání člověka jako jediné osoby v právním smyslu a vedly k přijetí myšlenky právnické osoby do rámce právních konstrukcí ... jako fiktivní útvar vytvořený po způsobu osoby fyzické.“⁶ Právnická osoba je dle teorie fikce útvar, který sám o sobě neexistuje, nemá vlastní vůli a nemůže tedy samostatně jednat. K nabytí právní subjektivity a vytvoření potřebuje právo a jejich existence je odvislá od vůle zákonodárce, jelikož to není reálně existující subjekt narozdíl od člověka, tedy osoby fyzické. Hlavním představitelem tohoto principu, o kterém hovoříme jako o teorii fikce, byl F. C. von Savigny. Na základě této teorie je vytvořena převážná většina dnešních právnických osob.⁷

Vedle této teorie máme ještě další významnou teorii, a to konkrétně teorii reality. Mezi hlavní představitele patří O. F. von Gierke. Tato teorie spočívá v přijetí institutu právnických osob jakožto reálně existujících subjektů, tím dochází k popření tvrzení, že jediným přirozeným subjektem práva je člověk.⁸ Právnické osoby jsou zde brány jako reálně existující organizační útvary, které vznikají

⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. Právnické osoby. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 268. ISBN 978-80-7552-187-3.

⁵ HURDÍK, Jan. Vliv teorií právnických osob na jejich typologii. HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 17. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0.

⁶ HURDÍK, Jan. Vliv teorií právnických osob na jejich typologii. HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 17. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0.

⁷ LAVICKÝ a spol. Obecná část (§ 1–654). *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

⁸ PELIKÁN, Robert. Teorie reality. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 34. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-745-2

samostatně a zákonodárce je může svojí vůli za subjekty práva uznat a to tím, že jim přizná právní osobnost. V této teorii je několik dalších názorových proudů, nicméně všechny staví na názoru, že právní subjektivita nepatří jen člověku a zároveň uznávají, že právo samo může své subjekty reálně vytvořit tím, že právní osobnost přizná i subjektům od člověka odlišným, tj. např. sdružení osob či určitým částem majetku.⁹

Jako poslední je zde teorie kompromisní, o které by se dalo říct, že je průnikem mezi oběma výše uvedenými teoriemi. Řadíme sem i např.: teorii přenesené reality, jejíž zastánci tvrdí, že právnické osoby sice vznikají na základě práva, ale pak již reálně existují.¹⁰

Jak jsem již psala výše, dnešní právní úprava vychází z teorie fikce, nicméně nemůžeme trvat na jejím pojetí v původní podobě. Původním cílem užití teorie fikce bylo prolomit ideu přirozenoprávního myšlení o tom, že právnická osoba nemůže existovat vedle člověka a snažili se vytvořit takovou variantu, která by tu původní konstrukci právnické osoby nahradila.¹¹ Nicméně tento důvod postupem času odpadnul a „*právnické osoby byly uznány teorií i praxí jako abstraktní útvary a součást subjektů práva.*“¹² Pokud bychom tedy trvali na původní podobě teorie fikce i se všemi důsledky, nerespektovali bychom vývoj konceptu právnických osob a výsledky, které to přineslo, od samého počátku 19. století do současnosti.¹³ Nicméně v české právní úpravě nenalezneme jen vliv teorie fikce, která se projevuje převážně tím, „*že právnická osoba nemá vůli a její svéprávnost je pouze fingována, když se jí podle §161 a násl. NOZ přičítá jednání fyzických osob, které jsou ve vztahu k právnické osobě v určitém kvalifikovaném vztahu.*“¹⁴ Z ustanovení

⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. *Právnické osoby. Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 268. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. *Právnické osoby. Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 268. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹¹ LAVICKÝ a spol. *Obecná část (§ 1–654). Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

¹² LAVICKÝ a spol. *Obecná část (§ 1–654). Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

¹³ LAVICKÝ a spol. *Obecná část (§ 1–654). Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

¹⁴ ŠELLENG, Dalibor. *Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Právnická osoba jako pachatel trestného činu.* Praha: Leges, 2019, s. 16-17. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1

§ 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. vyplývá vliv i teorie reality, tedy že „*právní osoba je organizovaný útvar, ... jehož právní osobnost zákon uzná.*“¹⁵ Dá se tedy hovořit o tom, že obě teorie jsou v dnešní právní úpravě zastoupeny a navzájem se ovlivňují.¹⁶

1.1.2 Pojem právní osoba

Definici pojmu právní osoby v trestním právu nenalezneme, a to ani v zákoně č.418/2011 Sb., který upravuje trestní odpovědnost právnických osob. Je proto třeba nahlédnout do dalších oborů, a to práva občanského a oboru teorie práva.¹⁷ Právní osoby upravuje i právo obchodní, který se věnuje právnickým osobám hned ve třech zákonech, a to v zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících a zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, nicméně stejně jako trestní právo pojem nedefinuje.

Základní úpravu pojmu právní osoby nám přináší zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník v § 20 odst. 1 věta první „*právní osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná.*“¹⁸ Právní osoba je tedy umělým subjektem, odlišným od člověka, který disponuje právní osobností, pokud zákon uzná nebo stanoví, že ji má.

Právní osobnost neboli právní subjektivita patří mezi nejdůležitější znaky právní osoby a jedná se o způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti¹⁹. Základní ustanovení o právní osobnosti je pro subjekty práva, tedy osoby fyzické a právní, společné. Nicméně i přesto zde rozlišujeme různý charakter dle toho, zda se jedná o člověka nebo právní osobu. Mezitím co

¹⁵ §20 odst. 1. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

¹⁶ LAVICKÝ a spol. Obecná část (§ 1–654). *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

¹⁷ BOHUSLAV, Lukáš. K základním pojmům trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 17. ISBN 978-80-7380-473-2.

¹⁸ §20 odst. 1. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

¹⁹ §15 odst. 1. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

člověku je právní osobnost přiznávána a zaručována přirozeným právem a je mezinárodně uznávána prostřednictvím smluv²⁰, u právnické osoby je tomu jinak, jelikož ty žádné přirozené právo na uznání vlastní právní osobnosti nemají a je tedy na daném státu zda jim tuto způsobilost mít práva a povinnosti přizná.²¹ Česká právní úprava tuto způsobilost mít práva a povinnosti právnickým osobám uznává nebo o nich stanovuje, že jí mají a to v takovém rozsahu, který se slučuje s jejich právní povahou.²²

Mezi další znaky patří svéprávnost, tj. „*způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*.“²³ Oproti fyzickým osobám, u nichž je svéprávnost spojena s jejich rozumovými a volnými schopnostmi, právnické osoby vlastní vůli nemají a tedy nejsou schopny samy jednat, což vyplývá z § 151 odst. 1 občanského zákoníku „*zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli*.“²⁴ V důsledku chybějící svéprávnosti, jsou veškeré projevy vůle, které za právnickou osobu činí jejím jménem statutární orgán nebo člen statutárního orgánu jako její zástupce přičítány právě právnické osobě jako subjektu práva i se všemi právními následky spojenými s takovými projevy vůle.²⁵

Nezbytným znakem právnických osob je také jejich účel, který je určován hlavní činností, tedy zda vykonávají svoji činnost ve veřejném nebo soukromém zájmu, z čehož tedy vyplývá, že máme právnické osoby soukromého a veřejného práva.²⁶ Dalším možným dělením právnických osob je dle povahy útvaru. Občanský zákoník takto rozlišuje především korporace, které tvoří společenství osob (například společnost s ručením omezeným nebo akciová společnost),

²⁰ čl. 6. *Všeobecné deklarace lidských práv*; článek 16. *Vyhláška č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*

²¹ NEČAS, Petr a Jiří POSPÍŠIL. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. [online]. In: . Praha, 2012, 3. února 2012, s. 44 [cit. 2020-03-10].

Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

²² §20 odst. 1 věta druhá. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

²³ §15 odst. 2. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

²⁴ §151 odst. 1. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

²⁵ ŠÁMAL, Pavel a Jan DĚDIČ. ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 172. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-116-1.

²⁶ §144 odst. 1. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

fundace, které jsou postaveny na majetkovém základu, který je sdružován za určitým účelem, typickým příkladem jsou nadace a nakonec ústavy, jejichž účelem je provozování společensky nebo hospodářsky prospěšné činnosti s využitím osobní a majetkové složky.²⁷

Občanský zákoník upravuje i další znaky a podmínky pro vznik, existenci a zánik právnických osob. Také upravuje organizační strukturu, jednání právnických osob, identifikační znaky (jako jsou název, sídlo, IČO...) a další²⁸.

V důsledku toho, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob přenechává definici právnické osoby jiným oborům práva, se jeho působnost „vztahuje na všechny právnické osoby bez ohledu na způsob jejich vzniku, pokud nejsou výslovně z jeho působnosti vyloučeny (§6 ZTOPO). Vzhledem k tomu není ani vyloučena trestní odpovědnost právnické osoby, která je tvořena jedinou osobou (např: společnost s ručením omezeným s jediným společníkem)“²⁹

1.2 Historický vývoj a pojem trestní odpovědnost právnických osob

Trestní odpovědnost a problematika s tím spojená je jedním z kontroverzních, sporných a stále diskutovaných témat v systémech práva, které náleží do kontinentálního typu právní kultury. Naopak je tomu v angloamerickém typu právní kultury, kde má trestní odpovědnost právnických osob již dlouhou tradici, nicméně ani zde ten vývoj nebyl bezproblémový. Právě v tomto typu kultury spatřujeme základ trestní odpovědnosti právnických osob.³⁰ Své počátky datuje k 16. století a vychází z doktríny „doctrine od respondeat superior“, v této doktríně došlo k zakotvení odpovědnosti zaměstnavatele jednak za protiprávní činy zaměstnanců a také k tomu, že ručí za veškeré jednání dozorčích orgánů.³¹

²⁷ §210, §303, §402 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

²⁸ §132an., §136an., §151an., §161an. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*

²⁹ ŠÁMAL, Pavel a Jan DĚDIČ. In: ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 171. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-116-1.

³⁰ JELÍNEK, Jiří. Kapitola I. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 16-17. ISBN 978-80-7201-683-9.

³¹ ZÁHORA, Jozef. Kapitola I. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 16. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

V evropských zemích byla tato koncepce odmítána, jelikož státy kontinentální první kultury vycházely ze zásady individuální trestní odpovědnosti a tato doktrína s ní byla v rozporu.

1.2.1 Historický vývoj v kontinentální Evropě

Evropské kontinentální trestní právo (a tedy i české trestní právo) jak jsem již nastínila výše, vychází ze zásady individuální trestní odpovědnosti, která má svůj základ již v římském právu, konkrétně v zásadě „*societas/universitas delinquera non potest*“ (tj. sdružení a spolky nemohou jednat protiprávně). A ačkoliv tehdy nebylo možné právníkům osobám přiznat trestní odpovědnost, tak pokud prostřednictvím protiprávního jednání získali nějaký prospěch, byly povinny jej následně vydat. Stejně tak v průběhu starověku i středověku docházelo, i přes zásadu individuální trestní odpovědnosti, k trestání obcí, spolků, měst, územních celků a dalších kolektivních entit za činy spáchané jejich obyvateli. Svým způsobem by se dalo říct, že zde docházelo k prosazování kolektivní odpovědnosti namísto té individuální.³²

K zásadní změně začalo docházet koncem 17. století, kdy v důsledku upevňování absolutismu postupně klesal význam územních společenství, jelikož zde byly efektivnější nástroje k jejich ovládnutí než prostřednictvím kolektivní trestní odpovědnosti.³³ Stejně tak období osvícenství dopomohlo k negativnímu nahlížení na kolektivní odpovědnost, jelikož zde byl značný důraz na individuální svobody jedince, což se s kolektivní odpovědností neslučuje, ale naopak to podporuje odpovědnost individuální.³⁴

Postupně se začaly názory týkající se odmítání kolektivní odpovědnosti, tedy trestní odpovědnosti právnických osob, objevovat v učebnicích trestního práva, k čemuž primárně přispěla vědecká práce Malblanca, který výslovně

³² MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 77. ISBN 80-85963-68-X.

³³ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 77. ISBN 80-85963-68-X.

³⁴ Musil, J., op. cit., s. 77.

odmítnul tento princip s tím, že právnické osoby nejsou způsobilé přijmout účinky trestu a ani není možné těmto osobám přičítat vinu. Malblancova koncepce měla velký úspěch, což dovozujeme převážně z toho, jak rychle byla akceptována v rámci Evropy, a zároveň z toho, že z ní vycházely všechny velké evropské kodifikace 19. století.³⁵ K přijetí této koncepce významně přispělo i to, že s ní Malblanc přišel v období teorie fikce.³⁶

S trestní odpovědností právnických osob se znovu setkáváme až ve 20. století, kdy v důsledku skončení druhé světové války došlo k odsouzení zločineckých organizací, jako byly NSDAP, Gestapo a další. Nicméně až ve druhé polovině 20. století začaly jednotlivé státy Evropy přijímat legislativní úpravy trestního práva směřující k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob v důsledku společenského a hospodářského vývoje.³⁷ Přispěla k tomu hlavně skutečnost, že narůstal počet mezinárodních dokumentů, které zakotvovaly a požadovaly přijetí trestní odpovědnosti právnických osob do jednotlivých právních řádů států, pro které byly tyto smlouvy závazné. Jednalo se o dokumenty OSN, jejich orgánů a organizací, dále dokumenty Rady Evropy a Evropské Unie.³⁸

1.2.2 Pojem trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost je druh právní odpovědnosti, kdy subjektu, tedy pachateli vzniká povinnost strpět sankci stanovenou zákonem v důsledku spáchání trestného činu. Trestní odpovědnost právnických osob se týká všech právnických osob soukromého i veřejného práva s výjimkou osob uvedených v § 6 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob (dále „ZTOPO“), tedy České republiky a územně samosprávných celků při výkonu veřejné moci.

³⁵ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 2. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-116-1.

³⁶ SELLENG, Dalibor. *Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 22. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

³⁷ SELLENG, Dalibor. *Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 23. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

³⁸ ZÁHORA, Jozef. Kapitola I. *Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii - komparatívny prehľad*. JELÍNEK, Jirí a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 17-22. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

V důsledku toho, jak byla zavedena trestní odpovědnost právnických osob v ČR, nám přinesla nové pojmy a zásady. Konkrétně se jedná o pojmy pravá odpovědnost, přičitatelnost trestného činu právnické osobě, zásadu souběžné a nezávislé odpovědnosti fyzických a právnických osob a zásadu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.

1.2.2.1 Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Jednou z problematických otázek zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob byl samotný základ jejich trestní odpovědnosti. Stěžejní problém spočíval v tom, že trestní právo hmotné stojí mimo jiné i na zásadě odpovědnosti za zavinění a mezitím co u fyzické osoby je tato zásada uplatňována bez problémů, jelikož pachatelem je člověk, který má vlastní vůli a může tedy jednat zaviněně, u právnické osoby tomu tak není. Právnická osoba coby umělý subjekt nemůže projevit svoji vůli ani jednat, za právnickou osobu jedná osoba fyzická, která její vůli nahrazuje.³⁹ Z toho tedy vyplývá, že právnická osoba nemůže jednat zaviněně a nelze tedy ani její odpovědnost postavit na zásadě odpovědnosti za zavinění. V důsledku toho bylo třeba nalézt takové řešení, které jednak zohlední povahu právnických osob, ale také bude vycházet ze zásad trestního práva, resp. je nebude zásadním způsobem porušovat.⁴⁰

Nakonec po nesnadném hledání řešení, které by umožňovalo trestný čin přiřknout právnické osobě a učinit ji za něj odpovědnou, byl zvolen právě institut „přičitatelnosti“⁴¹, který byl zakotven do zákona o trestní odpovědnosti

³⁹ ČEP, David. *Právní rozhledy: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)* [Beck-online]. Beck, 2016, 2016(15-16) [cit. 2020-03-03]. Dostupné z :<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge&tocid=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge>

⁴⁰ ČEP, David. *Právní rozhledy: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)* [Beck-online]. Beck, 2016, 2016(15-16) [cit. 2020-03-03]. Dostupné z :<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge&tocid=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge>

⁴¹ ČEP, David. *Právní rozhledy: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)* [Beck-online]. Beck, 2016, 2016(15-16) [cit. 2020-03-03]. Dostupné z :<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge&tocid=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge>

právnických osob prostřednictvím § 8 odst. 1 a 2. Přičitatelnost spočívá v tom, že při splnění stanovených podmínek se zaviněné jednání fyzické osoby přičte osobě právnické a ta se za takové jednání stane trestně odpovědnou.⁴²

Zároveň tím došlo k prolomení zásady individuální odpovědnosti, tedy že pachatelem trestného činu může být jen fyzická osoba⁴³ a spolu s tím, přinesla do českého právního řádu novou zásadu, a to zásadu souběžné a nezávislé odpovědnosti fyzických a právnických osob, kterou se budu zabývat později.

Ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO stanovuje, že při splnění dané podmínky, budou jednání fyzických osob přičítána právnickým osobám. Jelínek o tom mluví jako „o náhradě tradičního institutu zavinění fyzických osob“⁴⁴, který jak už víme nelze u právnických osob použít. Jelínek se k tomu dále v komentáři vyjadřuje, že u právnických osob uplatňujeme tzv. fikci zavinění, kterou jednak nelze stavět na úroveň zavinění fyzické osoby, jelikož nemají nic společného a jednak spočívá v tom, že zavinění právnických osob je vytvořeno na základě teorie přičitatelnosti tzn. „že zavinění lze právnické osobě přičítat, jestliže nastaly určité okolnosti.“⁴⁵

S novelizací č. 183/2016 Sb. došlo ke změně přičitatelnosti trestného činu právnické osoby, a to vypuštěním z § 8 odst. 1 TOPO spojení „jejím jménem“, tím se zúžila odpovědnost za protiprávní čin na „*Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti*“⁴⁶.

view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge&tocid=nrptembrgzpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge

⁴² ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 146. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁴³ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 23. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 75. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 76. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

⁴⁶ § 8 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

Vynětím slovního spojení „jejím jménem“ se zabezpečili situace, kdy by někdo jednal jménem právnické osoby, ale nikoli v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, pak by taková právnická osoba neměla být za protiprávní jednání fyzické osoby trestně odpovědná.⁴⁷ Na což odkazuje i judikatura Nejvyššího soudu České republiky, a to konkrétně v usnesení sp.zn. 8 Tdo 972/2016, ze dne 27.9.2016, následujícím způsobem „*Za přičitatelné právnické osobě nelze považovat případy, kdy jednající osoba spáchá protiprávní čin sice fakticky jménem právnické osoby nebo v rámci její činnosti, ale takový čin je spáchán na úkor této právnické osoby. V takovém případě není smyslem zákona, aby byla vůči právnické osobě uplatňována trestní odpovědnost, a to přesto, že jinak platí obecný princip, že právnická osoba odpovídá za volbu osob oprávněných za ni jednat, jakož i osob, které za ní jednají. Je nutné zvažovat zejména povahu činu a záměr osoby, jednání za právnickou osobou v rámci trestného jednání, které by jí mělo být přičítáno, a to zejména při posuzování takových excesů za ni jednajících osob. V takovém případě je třeba uplatnit zásadu, že pokud byl čin v zásadě spáchán proti zájmům právnické osoby nebo na její úkor, nelze dovést trestní odpovědnost takto poškozené právnické osoby, ale bude uplatněna pouze trestní odpovědnost osoby jednající.*“⁴⁸

Aby tedy mohlo dojít k přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, tj. aby mohla být právnická osoba trestně odpovědná za trestný čin spáchaný fyzickou osobou, musí být splněno několik podmínek:

- a) jde o protiprávní čin, tedy takové jednání, které je v rozporu s právní normou a je tedy zakázané, nedovolené, neoprávněné atd. a jedná se tedy o ty trestné činy, které nejsou taxativně vymezeny v § 7 ZTOPO
- b) trestný čin byl spáchán jednou z osob, které jsou vymezeny v § 8 odst. 1 ZTOPO a zároveň byl spáchán v zájmu právnické osoby, případně v rámci její činnosti, tím jsou chráněny právnické osoby před

⁴⁷ HEMZOVÁ, Barbora. Novinky v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. *Iurium* [online]. 2017, 9. 6. 2017 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.iurium.cz/2017/06/09/novinky-v-zakone-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob/>

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 972/2016. In: *EPRAVO.CZ* [online]. 2017, 27. 9. 2016 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/pricitatelnost-cinu-pravnicke-osobe-104899.html>

trestnými činy fyzických osob, které by nesouvisely s právnickou osobou ani její činností,⁴⁹

- c) zároveň musí být trestný čin spáchán způsobem uvedeným v § 8 odst. 2 ZTOPO,
- d) a nedojde ke zproštění trestní odpovědnosti dle § 8 odst. 5 ZTOPO *„právnická osoba se zproští trestní odpovědnosti, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“*⁵⁰

1.2.2.2 Zásada souběžné nezávislé odpovědnosti fyzických a právnických osob

Jak už jsem nastínila výše, přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob se objevilo několik nových institutů, jedním z nich byla právě zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby, která prolomila zásadu trestního práva, které do té doby bylo založeno výlučně na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby. Souběžnost a nezávislost trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby je upravena v § 9 odst. 3 ZTOPO a § 8 odst. 3 téhož zákona.

Význam zásady spočívá v tom, že pokud fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1 spáchá protiprávní čin v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, a to způsobem uvedeným v § 8 odst. 2 ZTOPO, pak takový trestný čin bude přičitatelný právnické osobě, tím ovšem nedojde k zániku trestní odpovědnosti fyzické osoby. Díky zásadě souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby může za protiprávní čin odpovídat současně jak fyzická, tak i právnická osoba a stejně tak může odpovídat pouze osoba fyzická nebo právnická.⁵¹ Z toho vyplývá, že jednotlivé trestní odpovědnosti jsou na sobě

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel a KOLEKTIV. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin advokacie* [online]. 01. 12. 2016 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

⁵⁰ § 8 odst. 5. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

⁵¹ § 9 odst. 3. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

nezávislé. Nezávislost trestních odpovědností se projevuje v situacích, kdy je trestní odpovědnost fyzické osoby vyloučena, zanikla, případně se nepodařilo zjistit, která fyzická osoba čin spáchala.⁵²

Ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO přináší možnost uplatnit zásadu nezávislosti trestní odpovědnosti a odvodit trestní odpovědnost právnické osoby i tehdy, pokud se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1 ZTOPO jednala v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby způsobem uvedeným v § 8 odst. 2 ZTOPO. Pokud tedy víme, že daný trestný čin spáchal zaměstnanec, ale nevíme, který konkrétně, nebrání to vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby.⁵³ Nicméně z usnesení Nejvyššího soudu vyplývá, že pro vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby dle § 8 odst. 3 ZTOPO jsou třeba i další náležitosti. Jedná se konkrétně o dvě usnesení Nejvyššího soudu, jedno ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016 a to druhé usnesení je ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018. Nejvyšší soud v obou případech stanovuje, že k odvození trestní odpovědnosti právnických osob dle § 8 odst. 3 ZTOPO nepostačuje zjištění soudů, že byl skutek spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby nezjištěnou osobou uvedenou v § 8 odst. 1 ZTOPO, ale je třeba aby také dokázal, že se daný skutek, pro který je právnická osoba trestně stíhaná stal a dále zda a jakým způsobem fyzická osoba jednala.⁵⁴

Zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby bude dále uplatnitelná pouze v případech, kdy fyzická osoba nespáchá některý z trestných činů uvedených v §7 ZTOPO, pak by se uplatnila zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby.

⁵² § 8 odst. 3. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 6. 2016, 5 Tdo 784/2016. In: *ASPI* [online]. 29. 6. 2016 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/4/332324/1/2?vtextu=trestn%C3%AD%20odpov%C4%9Bdnost%20pr%C3%A1vnick%C3%BDch%20osob#lema0>

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018.

In: *ASPI* [online]. 28. 6. 2018 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/4/381458/1/2?vtextu=3%20Tdo%20487/2018#lema0>

1.2.2.3 Zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby

Ve snaze zabránit právnickým osobám se vyhnout trestní odpovědnosti, resp. následkům z toho vyplývajícím, bylo zakotveno do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob ustanovení § 10 týkající se přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce.⁵⁵ Tím zároveň došlo k prolomení další zásady trestního práva, že trestní odpovědnost nepřechází na právního nástupce. Trestněprávní vztah byl do doby přijetí ZTOPO založen na vztahu mezi orgánem činným v trestním řízení a samotným pachatelem trestného činu⁵⁶, což samozřejmě nadále platí u fyzických osob, ale nikoli u osob právnických, kde dojde ke změně tohoto vztahu a nově bude pachatelem právního nástupce. U právnických osob tedy trestní odpovědnost přechází na právního nástupce a zaniká jen za předpokladu, že právnická osoba nástupce nemá.

Ustanovení nicméně přineslo další otázky, jednou z nich je, zda k přechodu trestní odpovědnosti dochází i za předpokladu, kdy původní právnická osoba nezanikne. Typickým příkladem, kdy původní právnická osoba nezaniká, jsou přeměny dle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev. Jedná se konkrétně o formu rozdělení odštěpení, kdy právě původní právnická osoba nezanikne, pouze část svých práv a povinností převede na nově vzniklou nebo již existující právnickou osobu.⁵⁷

Dle Jelínka zůstává nezaniklá právnická osoba i nadále trestně odpovědná, spolu s právním nástupcem. Má za to, že by bylo nelogické, aby nezaniklá právnická osoba přestala být trestně odpovědnou jen v důsledku právního nástupnictví, které se událo až po přičtení spáchaného trestného činu nezaniklé právnické osobě.⁵⁸ Nelogičnost vidí i v případě, kdy by na právního nástupce trestní

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 41. ISBN 978-80-7502-120-5.

⁵⁶ ŠELLENG, Dalibor. *Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 138. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁵⁷ ŠELLENG, Dalibor. *Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 139. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. In: *Bulletin advokacie* [online]. 09.06.2015 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce#ftn12>

odpovědnost nepřešla v důsledku nezániklé původní právnické osoby a zůstala by trestně odpovědná pouze původní právnická osoba.

Ke stejnému názoru došel i Šámal, který tvrdí, že „*jestliže by měla přecházet trestní odpovědnost jen na právního nástupce právnické osoby, která zanikla, musel by to zákon stanovit výslovně*“. Z toho tedy vyplývá, že „*k přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce dochází, i když právnická osoba nezaniká*“⁵⁹

Ačkoliv v samotném zákoně na to přesnou odpověď nenajdeme, důvodová zpráva s tím počítala a stanovila, že pokud při přeměně nedojde k zániku původní právnické osoby, bude vedle právního nástupce trestně odpovědná i původní právnická osoba.⁶⁰

Další vyvstalou otázkou, kterou přineslo toto ustanovení, se týká problému, že k přechodu trestní odpovědnosti dochází objektivně. Jedná se o situace, kdy dojde k přechodu trestní odpovědnosti, bez ohledu na to, zda právní nástupce věděl nebo mohl vědět, že se původní právnická osoba dopustila trestného činu. Pokud tedy fyzická osoba jednající za právního nástupce nevěděla o trestném činu původní právnické osoby, přejde trestní odpovědnost i tak.⁶¹ Zajímavostí je, že v původním návrhu zákona o trestní odpovědnosti z roku 2004, který byl zamítnut, byl přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce podmíněn právě požadavkem vědění. V původním návrhu bylo stanoveno, že „*trestní odpovědnost právnické osoby přechází na jejího právního nástupce jen tehdy, když právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví věděl nebo vzhledem k okolnostem a k svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila trestného činu*“.⁶² Myslím si, že tato úprava byla oproti té

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel. Kapitola 13. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právního nástupce. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 173. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Zvláštní část. K § 10. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU* [online]. s. 44 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

⁶¹ SELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 141. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁶² Sněmovní tisk 745/0, část č. 1/2 V.n.z. o trestní odpovědnosti právnických osob - EU: Vládní návrh na vydání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2004 IV. volební období* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=13061>

současné mnohem příznivější. Minimálně v tom, že by se jejím prostřednictvím dalo zabránit situacím, kdy právnická osoba může využít institutu přechodu odpovědnosti k tomu, aby se například zachránila z hrozícího úpadku, tím, že se sloučí s jinou právnickou osobou, a ta by poté musela čelit věřitelům, případně i trestnímu stíhání.

Z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016 nám vyplývá za jakých podmínek naopak k právnímu nástupnictví nedojde. Jednalo se o případ, kdy obchodní společnost měla v době trestného činu jiný název a také jiného společníka než v době, kdy byla stíhána pro spáchaný trestný čin. A právě na základě těchto skutečností rozhodnul odvolací soud o odvolání, které bylo podané proti rozsudku soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o vině právnické osoby z úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 5 písm. c) tr. zákoníku, tak že toto rozhodnutí zrušil z důvodů, že obviněná obchodní společnost v době spáchání neexistovala a tedy ani nemůže být trestně odpovědná za spáchaný trestný čin. Proti tomuto rozhodnutí podal nejvyšší státní zástupce dovolání, a to v neprospěch právnické osoby, přičemž argumentoval tím, že změny, které původní jednatel a jediný společník obchodní společnosti učinil, nevedly k zániku právnické osoby, přeměně ani k jinému právnímu nástupnictví ve smyslu § 32 odst. 11 TOPO. Jednatel sice po spáchání trestného činu změnil název obchodní společnosti a zvolil místo sebe jiného jednatele a poté převedl svůj obchodní podíl na jinou právnickou osobu, ale identifikační číslo, předmět podnikání a právní forma zůstaly nezměněny, z čehož vyplývá, že se jedná stále o jednu a tu samou obchodní společnost. Nejvyšší soud souhlasil s argumenty státního zástupce a dále stanovil, že i kdyby se jednalo o přeměnu nebo měla obchodní společnost svého právního nástupce, tak „...i v takovém případě by v souladu s § 10 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim došlo k přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na všechny její právní nástupce a nebylo by možno z tohoto důvodu zprostit obviněnou právnickou osobu obžaloby.“⁶³ Z těchto důvodů došel Nejvyšší soud k závěru, že „změna ve vlastnické struktuře obchodní společnosti, spočívající ve změně majitele jejího obchodního podílu, jejího jednatele, názvu zapisovaného do obchodního rejstříku a sídla, není zákonným

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016. In: *Iudictum* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://iudictum.cz/130145/4-tdo-928-2016>

*důvodem ke zproštění obviněné právnické osoby obžaloby; nejedná se o zánik původní obchodní společnosti, ani o její přeměnu ve smyslu § 32 odst. 11 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*⁶⁴ Tím tedy došlo ke zrušení části rozsudku odvolacího soudu týkající se zproštění obchodní společnosti z trestného činu úvěrového podvodu.⁶⁵

1.3 Modely trestní odpovědnosti právnických osob

Spolu s přijímáním konceptu trestní odpovědnosti do právních řádů jednotlivých zemí můžeme rozlišovat různé modely a přístupy k trestní odpovědnosti.

1.3.1 Přístup k trestní odpovědnosti

První druh modelu trestní odpovědnosti vychází z typu právní kultury, v tomto případě by se dalo mluvit spíše o přístupu k odpovědnosti jako takové, resp. jaký charakter odpovědnosti právnických osob byl zvolen. Vzhledem k tomu, že naše české právo vychází z kontinentálního typu kultury, tak se zaměřím na přístupy, které rozeznáváme právě v tomto typu právní kultury.

V kontinentálním typu právní kultury můžeme nalézt tři potencionální přístupy k odpovědnosti právnických osob, a to konkrétně přístup trestněprávní, administrativně právní a v neposlední řadě i civilněprávní.⁶⁶ Nicméně jak říká Bohuslav, poslední zmiňovaná není „*vzhledem k požadavku ukládání účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí shledávána jako dostatečná.*“⁶⁷ V důsledku

⁶⁴ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 10 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby - K odstavci 1: Pojem přechodu trestní odpovědnosti. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 9. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016. In: *Iudictum* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://iudictum.cz/130145/4-tdo-928-2016>

⁶⁶ BOHUSLAV, Lukáš. K základním pojmům trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 79. ISBN 978-80-7380-473-2.

⁶⁷ BOHUSLAV, Lukáš. K základním pojmům trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 79. ISBN 978-80-7380-473-2.

toho není civilněprávní přístup uplatňován v žádném státu Evropy. Druhá zmiňovaná, tj. trestní odpovědnost právnických osob administrativněprávního charakteru se už v zemích kontinentální právní kultury objevuje, a to například v Německu a Bulharsku. Z toho se dá tedy vyvodit, že všeobecně bude převažovat právě trestněprávní koncepce odpovědnosti, pro příklad bych uvedla Nizozemsko, Island, Portugalsko, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Belgie, Francie, Česká republika, Slovensko a další.⁶⁸

1.3.2 Modely trestní odpovědnosti právnických osob

V Evropě bychom mohly rozdělit modely trestní odpovědnosti právnických osob na takové tři základní typy: pravá trestní odpovědnost, nepravá trestní odpovědnost a administrativněprávní neboli jiný způsob regulace protiprávní činnosti právnických osob.⁶⁹

Pravá trestní odpovědnost

Většina států Evropské unie zvolila model pravé trestní odpovědnosti, výjimku tvoří Německo, Bulharsko, Itálie, Polsko a Řecko. Jedná se o model, kdy se odpovědnost právnických osob zakotví do právních řádů prostřednictvím trestního zákona nebo jako u nás zvláštním zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob.⁷⁰ Pravá trestní odpovědnost spočívá v tom, že právnická osoba je trestně odpovědná za zákonem vymezené trestné činy, za které se jí v trestním řízení uloží tresty dle trestního práva.⁷¹

Důvod pro zvolení právě tohoto typu modelu v České republice je popsán v důvodové zprávě k ZTOPO. „*Zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických*

⁶⁸ BOHUSLAV, Lukáš. K základním pojmům trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 80. ISBN 978-80-7380-473-2.

⁶⁹ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 63. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 370. ISBN 978-80-7502-120-5.

⁷¹ ZÁHORA, Jozef. Kapitola I. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 23. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

*osob je zapotřebí v zájmu zvýšení účinnosti boje proti závažné protiprávní činnosti, kterou se dosud nedaří uspokojivě postihovat, zejména z toho důvodu, že pachatelé mnohdy zůstávají v anonymitě právnické osoby, nebo se nedaří prokázat individuální odpovědnost za trestné jednání spáchané v působnosti právnické osoby.*⁷²

Nepravá trestní odpovědnost právnických osob

Zásadní rozdíl mezi trestní odpovědností pravou a nepravou spočívá v tom, že u pravé, jak již bylo zmíněno, se úprava trestní odpovědnosti právnických osob zakotví do právních řádů a na základě toho jsou právnickým osobám ukládány tresty dle trestního práva. Kdežto u nepravé k tomuto zakotvení výslovně nedochází, a tedy trestní zákon ani jiný zvláštní zákon daného státu právní úpravu trestní odpovědnosti právnické osoby neobsahuje, počítá se zde pouze s odpovědností fyzických osob. Ale i přesto je možné právnickým osobám ukládat sankce, jejichž odpovědnost je závislá na trestní odpovědnosti fyzických osob, které za ni jednali. U těchto sankcí se nejedná o tresty ve smyslu trestního práva, ale o tzv. kvazi trestní sankce. Ve Španělsku se jednalo o tzv. „consecuencias accesorias“ neboli vedlejší důsledky, kterými bylo například pozastavení nebo úplný zákaz činnosti, uzavření podniku nebo poboček atd. Dalším státem, který prvotně zvolil tento model odpovědnosti, bylo Slovensko, jejichž sankce byly v podobě ochranných opatření. Nicméně v obou státech již opustili tento model a přešli na pravou trestní odpovědnost. Slovensko v roce 2016 a Španělsko již v roce 2010.⁷³

Administrativněprávní model odpovědnosti

Tento model je uplatňován v Německu, kde jsou právnické osoby postihovány dle zákona o přestupcích, jedná se tedy o odpovědnost správní a nikoli

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Obecná část. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU* [online]. s. 29 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

⁷³ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 63. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1

trestní, jak tomu je u modelu pravé odpovědnosti, nicméně i přesto tento model umožňuje právníkům osobám ukládat „účinné, přiměřené a odstrašující sankce“⁷⁴ a je tedy v souladu s požadavky vyplývající z mezinárodních smluv.⁷⁵ Tento požadavek účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí vyplývá z čl. 3 odst. 2 Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.⁷⁶ „V praxi propracovaný systém správních sankcí plní obdobnou funkci jako trestní právo, pokud jde o prevenci, předvídatelnost, jednoznačnost a spravedlnost a umožňuje respektovat tradiční trestněprávní zásadu *societas delinquere non potest*“⁷⁷... Vzhledem k tomu, že se správní sankcí není spojeno takové morální stigma jako s trestní sankcí, neplní německý model funkci odplaty.“⁷⁸

⁷⁴ JELÍNEK, Jiří. Kapitola I. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 22. ISBN 978-80-7201-683-9.

⁷⁵ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnícká osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 63. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1

⁷⁶ Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích: *článek 3 odst. 2* [online]. 17. 12. 1997 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/public/c3/84/60/755902_664263_webMZV252000.pdf

⁷⁷ tj. sdružení a spolky nemohou jednat protiprávně

⁷⁸ HRAČOVÁ, K., M. KAVĚNA, D. SKOČOVSKÝ a M. ŠAMOVIČ. Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU: Srovnávací studie č. 5.270. In: *Parlamentní institut: Poslanecká sněmovna. Parlament ČR* [online]. Duben 2007. aktualizace červen 2016, s. 7 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=9>

2 Vývoj právní úpravy v ČR

V této kapitole se prvně zaměřuji na jednotlivé argumenty pro a proti přijetí trestní odpovědnosti u právnických osob a poté se zabírám samotným vývojem právní úpravy a jednotlivými novelizacemi.

2.1 Důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti

Na trestní odpovědnost právnických osob se dá nahlížet prostřednictvím dvou názorových skupin. Přičemž první skupina trestní odpovědnost právnických osob zavrhuje pro její nelegitimitu a ta druhá ji naopak považuje za plně legální, tedy jako něco, co je racionální, spravedlivé, funkční a zaručující právní jistotu.

2.1.1 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Obhájci trestní odpovědnosti zmiňují jednak spravedlnost této koncepce, která spočívá ve zrovnoprávnění fyzických a právnických osob v oblasti odpovědnosti a dále poukazují na to, že v angloamerickém právu je trestní odpovědnost právnických osob běžná a že vyplývá i z mezinárodních závazků ať už z právních předpisů EU nebo mezinárodních smluv,⁷⁹ kterými je ČR vázána. Tyto závazky obsahují požadavek, aby státy do svých právních řádů zakotvily institut postihování právnických osob účinnými a přiměřenými sankcemi, které mimo jiné budou mít i preventivní, tedy odstrašující charakter. Samotný režim sankcí, tedy zda budou občanskoprávního, trestního nebo administrativněprávního charakteru už ponechávají na rozhodnutí jednotlivých států.⁸⁰ Tuto závaznost zdůrazňovala i důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a byla stěžejním argumentem pro zakotvení trestní odpovědnosti.⁸¹ Zmiňovala

⁷⁹ MARŠÁLEK, Pavel. Kapitola 13. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 31. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁸⁰ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 26. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁸¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Obecná část. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU* [online]. s. 23 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

konkrétně tři smlouvy, ze kterých požadavek vyplývá, byly to Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (tzv. Pařížská úmluva), Trestněprávní úmluva o korupci a Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu.⁸² Navíc od doby přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, nabyly v ČR platnosti i další mezinárodní smlouvy, které v sobě požadavek na deliktní odpovědnost právnických osob obsahují. Jedná se o následující smlouvy:

- *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. 11. 2000, s platností pro ČR od 24. 10. 2013*
- *Úmluva OSN proti korupci ze dne 31. 10. 2003, ČR 29. 12. 2013*
- *Druhý opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se obchodu s dětmi, dětské prostituce a dětské pornografie*
- *Úmluva o počítačové kriminalitě ze dne 23. 11. 2001, pro ČR závazné od 1. 12. 2013*
- *Dodatkový protokol k Úmluvě o počítačové kriminalitě a kriminalizaci činů rasistické a xenofobní povahy páchaných prostřednictvím počítačových systémů ze dne 25. 10. 2007, ČR 1. 9. 2016*
- *Úmluvě o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním ze dne 25. 10. 2007, ČR 1. 9. 2016*
- *Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi ze dne 16. 5. 2005, ČR 1. 7. 2017*
- *Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu ze dne 18. 9. 2015, V ČR 1. 1. 2018*

83

Poslední zmiňovaná smlouva byla podepsána Českou republikou již v roce 2016, nicméně platnosti nabyla na našem území v roce 2018 a to z důvodů, že bylo třeba čekat na přijetí zákona č. 455/2016 Sb., kterým byl zakotven pojem

⁸² Vláda: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy. In: *Vláda České republiky* [online]. s. 5 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--1---Analyza.pdf>

⁸³ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 29. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

teroristické skupiny a s tím související trestné činy i do našeho právního řádu.⁸⁴ Další zmiňovaná Úmluva o počítačové kriminalitě ve svém článku 12 zavazuje smluvní státy, aby zavedly princip souběžné a nezávislé deliktní odpovědnosti právnické a fyzické osoby, tedy princip, podle kterého deliktní odpovědnost právnické osoby „*nebude mít vliv na trestní odpovědnost fyzických osob, které čin spáchaly*“⁸⁵

Dalšími důležitými dokumenty, které obsahují požadavky svědčící ve prospěch obhájců trestní odpovědnosti, jsou rozhodnutí Evropské Unie.

- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2000/383/SVV ze dne 29. 5. 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura;*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2001/413/SVV ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/475/SVV ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu ve spojení s Rámcovým rozhodnutím Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/629/SVV ze dne 19. července 2002. o boji proti obchodování s lidmi*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/946/SVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu.*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii*

⁸⁴ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 30. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁸⁵ Úmluva o počítačové kriminalitě: Článek 12 odst. 4. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2013. VI. volební období: Sněmovní tisk 890/0, část č. 1/7 Úmluva o počítačové kriminalitě* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=890&ct1=0>

- *Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2005/222/SVV ze dne 24. února 2005 o útocích proti informačním systémům*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně dětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV;*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/40/EU ze dne 12. srpna 2013 o útocích na informační systémy a nahrazení rámcového rozhodnutí Rady 2005/222/SVV*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EU ze dne 15. května 2014 o trestněprávní ochraně eura a ostatních měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014 o trestních sankcích za zneužívání trhu*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EU ze dne 15. května 2014 o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV*

- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 ze dne 5. července 2017 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1673 ze dne 23. října 2018 o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz*⁸⁶

Některé směrnice z výše uvedených demonstrativně uvádí i samotné příklady sankcí, které je možné uložit právnickým osobám, patří mezi ně například zbavení nároku pobírat veřejné výhody nebo podpory, uložení soudního dohledu, zrušení rozhodnutím soudu a další.⁸⁷

Mezi další názory podporující trestní odpovědnost patří i to, že vzhledem ke globalizaci ekonomiky a rostoucí moci a vlivu právnických osob, tedy konkrétně obchodních korporací, dochází k ohrožení hospodářské stability a k porušování práva ať už prostřednictvím korupcí, podvodů, neplacení daní nebo porušování práv v oblasti životního prostředí atd.⁸⁸

Obhájci dále zastávali názor, že teprve se změnou trestního práva, se zabrání „zneužívání jednotlivců společnostmi k trestné činnosti“ a získáme tak efektivní nástroje k postihu právnických osob a „...dostatek garancí pro obviněné“⁸⁹

Jako poslední bych zmínila názor, že systém odpovědnosti, který zde byl před samotným přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, byl dle zastánců nedostatečný a neefektivní. Jednalo se především o správní odpovědnost.

⁸⁶ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 30-32. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁸⁷ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 32-33. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁸⁸ MARŠÁLEK, Pavel. Kapitola 2. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 31. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁸⁹ MARŠÁLEK, Pavel. Kapitola 2. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 31. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

2.1.2 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Odpůrci naopak zastávají názor, že právnická osoba je fikcí. Vycházejí ze Savignyho teorie fikce, že subjektem trestní odpovědnosti byl v minulosti pouze člověk, tedy reálně existující subjekt, který je a byl schopný se dopustit protiprávního jednání, kdežto právnická osoba jakožto umělý subjekt tuto možnost nemá a jako taková nemůže být pachatelem trestného činu. Stejně tak zmiňují nemožnost právnických osob jednat a projevit vlastní vůli, v důsledku čehož nemůžou být trestně odpovědnými, jelikož nemůžou naplnit objektivní stránku trestného činu. Dále namítají i to, že právnické osoby v důsledku neschopnosti mít vůli, nemohou jednat zaviněně.⁹⁰

Jako další argument uvádí, že přijetím trestní odpovědnosti se zavádí kolektivní vina. To má za následek, že potrestání právnické osoby má negativní dopad nejen vůči viníkům, ale také vůči nevinným členům a případným věřitelům. Typickým případem je situace, kdy v důsledku uložení peněžitého trestu právnické osobě, dojde k ohrožení nevinných zaměstnanců, ať už prostřednictvím snížení mezd nebo propuštění.⁹¹

Další výrazný názor proti přijetí trestní odpovědnosti spatřují i v principu, že trestní právo by jako „ultima ratio“ spolu se zásadou subsidiarity trestní represe nemělo nepřiměřeně zasahovat do práv a svobod a mělo by se uplatňovat jen v případech, ve kterých nepostačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.⁹² Z toho důvodu, mají odpůrci trestní odpovědnosti právnických osob za to, že by mělo postačit k potrestání právnických osob správního trestání. Nicméně k tomuto názoru obhájci trestní odpovědnosti dodávají, že pokud jsou odpůrci pro odpovědnost za protiprávní jednání právnických osob v jiných oblastech práva,

⁹⁰ ROHÁČ, Ivan. Kapitola 4. Důvody proti zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 53-54. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁹¹ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 43. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁹² JELÍNEK, Jiří. Kapitola II. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 101. ISBN 978-80-7201-683-9.

konkrétně tedy ve správním právu, proč by nemohly být právnické osoby odpovědné i dle trestního práva?⁹³

Svůj odmítavý postoj k přijetí této úpravy podporovali i velkým zatížením soudů a dalších subjektů podílejících se na trestním řízení a tím, že by vznik další rozsáhlé agendy vedl k nebezpečí ještě většího zatížení, průtahům a neefektivního fungování soudů. Nicméně jak zmiňuje Šelleng „vzhledem k tomu, že TOPO je v účinnosti již více než 7 let, lze již do jisté míry vyhodnotit, do jaké míry je argument přetíženosti trestní justice v českém prostředí oprávněný. Pokud jde o vlastní přetíženost justice, statistické údaje tuto obavu nepotvrzují.“⁹⁴

Dále argumentují tím, že by přiznání trestní odpovědnosti mohlo vést k zneužití trestního práva v hospodářské soutěži, a mají za to, že klasická úprava trestní odpovědnosti je dostačující a v důsledku toho pochybují o potřebnosti a užitečnosti takové úpravy.⁹⁵ Nicméně i přes kritický a odmítavý pohled se fenomén trestní odpovědnosti stal postupně součástí kontinentální kultury trestního práva a prosadil se v právních řádech jednotlivých členských států EU.⁹⁶

2.2 Cesta k přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Trestní odpovědnost právnických osob byla pro Českou republiku netypickým institutem, protože po dlouhá léta naše právní teorie vycházela z individuální odpovědnosti a toho, že kolektivní trestní odpovědnost nepřichází v úvahu. Nicméně jak už bylo zmíněno z důvodů přijetí určitých mezinárodních smluv, jsme se zavázali přijmout právní úpravu, která by umožňovala postih právnických osob, nicméně už neříkali, jaký typ postihu zvolit. Nebyla nutnost

⁹³ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 44. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁹⁴ ŠELLENG, Dalibor. Obecné aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 47. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

⁹⁵ MARŠÁLEK, Pavel. Kapitola 2. Přetrvávající problém legitimacy trestní odpovědnosti právnických osob. JELÍNEK, Jirí a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 31. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁹⁶ IVOR, Jaroslav a Jozef MEDELSKÝ. Kapitola 2. Trestná zodpovednosť právnických osôb v Českej a Slovenskej republike. JELÍNEK, Jirí a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 22. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

zvolit vyloženě právo trestní, přicházela v úvahu i možnost postihu skrze správní právo. Navíc po řadě úvah a analýz bylo zjištěno, že cestou správního práva by to bylo nesmírně složité – museli by být vytvářeny zcela nové právní předpisy, především procesní předpisy. Takže bylo logičtější a snadnější zvolit postih právnických osob skrze trestní právo, byla tedy zvolena cesta právě trestní odpovědnosti.

V České republice byla trestní odpovědnost zavedena zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“) s účinností od 1. 1. 2012, tím došlo i v České republice k možnosti trestně stíhat a odsoudit právníckou osobu, přičemž do doby přijetí to bylo možné pouze u fyzických osob. Za dobu účinnosti tohoto zákona došlo k odsouzení již 532 právnických osob.⁹⁷

Samotnému přijetí ZTOPO předcházela dlouhý vývoj, už v roce 2000 se objevili první snahy o projednání otázky zavedení trestní odpovědnosti. Ministerstvo spravedlnosti ustavilo pro tuto problematiku specializovanou komisi, jejímž cílem mělo být právě zhodnocení možnosti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do právního řádu.⁹⁸ Komise došla k závěru, že v roce 2000 žádné mezinárodní smlouvy a stejně tak ani právo Evropské Unie Českou republiku nezavazují k tomu, aby institut trestní odpovědnosti právnických osob přijala a zavedla do svého právního řádu, a nic tedy nebrání tehdy plánovanému vstupu do Evropské Unie. Dále všeobecně shrnula argumenty pro a proti přijetí a zavedení, ale k jednoznačnému závěru nedospěla.⁹⁹

K dalšímu pokusu došlo v roce 2004, kdy byl prostřednictvím vlády předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh zákona o trestní

⁹⁷ Rejstřík trestů právnických osob: Odsouzení. In: *Rejstřík trestů* [online]. [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/odsouzeni?6>

⁹⁸ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo 2001*, č.3, s. 7-16.

⁹⁹ BRUNA, Eduard. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika. In: *AUC IURIDICA* [online]. 2017, 2017(2), s. 73 [cit. 2020-03-12]. DOI: 10.14712/23366478.2017.10. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <http://www.karolinum.cz/doi/10.14712/23366478.2017.10>

odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim¹⁰⁰. Nicméně tento návrh byl zamítnut již v prvním čtení. Důvodem zamítnutí byla především kritika samotné koncepce trestní odpovědnosti právnických osob, navrhovanou úpravu měli za nadbytečnou a škodlivou. Obávali se, že tak jak byl návrh předložen, mohl vést ke kriminalizaci podnikání, neobsahoval ochranu práv třetích osob, chybělo striktní oddělení trestných činů právnických osob od trestných činů fyzických osob a jejich přesné vymezení a návrh byl celkově politicky nebezpečný a nekvalitní.¹⁰¹

Téhož roku se předkládal i nový návrh trestního zákoníku, ale v důsledku toho všeho, se ani při následné rekodifikace trestního práva, nezavedl institut trestní odpovědnosti právnických osob. A tak nově přijatý trestní zákoník navázal na předchozí právní úpravu a opět vycházel ze zásady individuální odpovědnosti. Tím ovšem nebyl problém vyřešen, i nadále bylo třeba vyřešit otázku trestní odpovědnosti právnických osob a o to víc, že jsme tehdy již byli součástí Evropské Unie¹⁰² a také jsme byli smluvními státy dalších mezinárodních smluv.

V důsledku zamítnutí návrhu z roku 2004, se začalo řešit, zda by nebylo možné řešit danou problematiku prostřednictvím správního práva a na to byl v roce 2008 vypracován věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob.¹⁰³ Nicméně ani tento návrh nebyl úspěšný, jelikož jak jsem již zmiňovala v úvodu kapitoly, cestou správního práva by to bylo značně komplikované. Poté jsme se opět vrátili ke koncepci upravit odpovědnost právnických osob prostřednictvím práva trestního.

I po předchozích neúspěších byl v březnu roku 2011 předložen Poslanecké sněmovně nový návrh zákona trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti

¹⁰⁰ Sněmovní tisk 745, Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 7. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 96-97. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

¹⁰² Vstup do EU k 1. 5. 2004; zamítnutí návrhu zákona o trestní odpovědnosti z roku 2004 ke 2. 11. 2004; přijetí návrhu zákona č.40/2009 Sb., trestní zákoník k 30. 11. 2005

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 7. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 98. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

nim. Až do poslední chvíle to vypadalo, že bude tento nový návrh zákona opět odmítnut, a to i přesto, že byl schválen jak Poslaneckou sněmovnou, tak i senátem.¹⁰⁴ Nicméně když byl předložen k podpisu tehdejšímu prezidentu Václavu Klausovi, tak využil svého ústavně garantovaného práva vetovat přijaté zákony a vrátil zákon Parlamentu, s vysvětlením, že zákon popírá vazbu mezi pachatelem a trestem a namísto snahy potrestat viníky trestných činů směřuje k alibismu a to tak, že stát nehledá konkrétního viníka trestného činu, jenž takový trestný čin spáchal prostřednictvím právnické osoby. Také kritizoval, že zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jde proti tendencím odbourávání institutu kolektivní viny. Dále vyslovil nesouhlas s tím, že by princip individuální odpovědnosti byl nemoderním dogmatem, pokud by tomu tak bylo, „*pak by nutně musel být nemoderní celý koncept individuální svobody a s ní neoddělitelně spjaté individuální odpovědnosti*“¹⁰⁵ Vyjádřil se k tomu, že právní úprava není dobře zpravována, jelikož obsahuje jen hrubou konstrukci procesních otázek týkající se trestního stíhání právnických osob. A i přestože souhlasil, že některá protiprávní jednání jsou v praxi prováděna prostřednictvím právnických osob, je zároveň toho názoru, že trestný čin může spáchat pouze fyzická osoba, a tedy zavedení trestní odpovědnosti právnických osob nic neřeší a v praxi bude postihovat jen nevinné.¹⁰⁶

I přes tyto argumenty bylo veto prezidenta republiky přehlasováno potřebným počtem hlasů Poslanecké sněmovny a zákon byl vyhlášen 22. 12. 2011 ve Sbírce zákonů. A jelikož byla účinnost zákona stanovena již ke dni 1. 1. 2012, tak nezbylo příliš času pro seznámení se s novým zákonem.¹⁰⁷

¹⁰⁴ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 7. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 99. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

¹⁰⁵ KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob [online]. In: 18. 11. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>

¹⁰⁶ KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob [online]. In: 18. 11. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>

¹⁰⁷ Sněmovní tisk 285: N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=285>

2.3 Novelizace

Ode dne přijetí byl zákon o trestní odpovědnosti právnických osob již několikrát novelizován.

Zákon č. 105/2013 Sb.

První novelizace byla provedena zákonem č.105/2013 Sb. s účinností od 1. 1. 2014, kterým byla upravena procesní část TOPO a byla zrušena ustanovení § 43 až § 47 ZTOPO z důvodu přijetí nového zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.¹⁰⁸

Zákon č. 141/1961 Sb.

Druhá novela se týkala změn, které bylo třeba provést, aby se uvedla česká právní úprava do souladu se směrnicemi Evropské Unie. Jednalo se o směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, a směrnicí Evropského Parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení.¹⁰⁹ Novelizace byla provedena zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákon přinesl v souladu se směrnicemi rozšíření trestných činů, které může spáchat právnická osoba, a to o trestné činy pohlavního

¹⁰⁸ Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. *Zákony pro lidi* [online]. 30. 04. 2013 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-105#cast13>

¹⁰⁹ Sněmovní tisk 45/0, část č. 1/6: Novela zákona - trestní řád - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>

zneužívání, pohlavního vykořisťování dětí, včetně výroby a držení dětské pornografie a znásilnění.¹¹⁰ Novela nabyla účinnosti dne 1. 8. 2014.

Zákon č.86/2015 Sb.

Další novela byla přijata z důvodu přijetí nového občanského zákoníku, kdy byl zákonem č. 86/2015 Sb. s účinností od 1. 6. 2015 vypuštěn ze zákona o trestní odpovědnosti právnických osob pojem „jiná majetková hodnota“ a došlo ke změně a úpravě zajišťovacího opatření.¹¹¹

Zákon č. 375/2015 Sb.

Zákonem č. 375/2015 Sb. s účinností ke dni 1. 1. 2016 došlo k doplnění zákona o trestní odpovědnosti právnických osob o ustanovení §33a, které zní „*Státní zástupce a v řízení před soudem soud může při zvážení všech rozhodných skutečností na odůvodněnou žádost České národní banky přerušit trestní stíhání proti právnické osobě, je-li to zapotřebí pro zajištění účinného uplatnění opatření k řešení krize nebo opatření včasného zásahu uloženého podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu.*“¹¹²

Zákon č. 135/2016 Sb.

Pátá novelizace byla provedena zákonem č. 135/2016 Sb. s účinností od 1. 10. 2016, který do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob přinesl takové změny, aby byl v souladu s nově přijatým zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek.¹¹³

¹¹⁰ Sněmovní tisk 45/0, část č. 1/6: Novela zákona - trestní řád - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>

¹¹¹ Sněmovní tisk 305/0, část č. 1/6: Novela z. o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0>

¹¹² Sněmovní tisk 537/0, část č. 1/10: Vl.n.z.o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech - EU - RJ. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=537&ct1=0>

¹¹³ Sněmovní tisk 638/0, část č. 1/6: Vl.n.z. o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o zadávání veřejných zakázek. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=638&CT1=0>

Zákon č. 183/2016 Sb.

Nejdůležitější novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim byla novela č. 183/2016 Sb., která nabyla účinnosti ke dni 1. 12. 2016. Jednalo se o vládní návrh zákona z roku 2014, kterým navrhovali změnu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Zákon byl vyhlášen 13. 6. 2016 ve Sbírce zákonů v částce 70 pod číslem 183/2016 Sb.¹¹⁴ Hlavní změnou, kterou tato novelizace přinesla, bylo přehodnocení trestních činů, které může právnická osoba spáchat. Do této doby vycházeli z toho, že právnické osoby mohou být trestně odpovědné jen za ty trestné činy, které vyplývají z mezinárodních smluv nebo práva Evropské Unie.¹¹⁵ Proto byl v zákoně TOPO v § 7 stanoven taxativní výčet trestných činů, za které může být právnická osoba trestně odpovědná. Nicméně jak bylo popsáno v důvodové zprávě k vládnímu návrhu z roku 2014 na změnu zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim „*zvolený užší rozsah trestní odpovědnosti s sebou může přinášet praktické problémy při kvalifikaci některých hraničních jednání navazujících na trestné činy uvedené ve výčtu obsaženém v § 7 zákona (například může být z tohoto úhlu pohledu poněkud problematické neuvedení trestného činu útisku podle § 177 trestního zákoníku, pro který právnická osoba nemůže být trestně stíhána a který přitom navazuje na trestný čin vydírání podle § 175 trestního zákoníku, za jehož spáchání naopak právnická osoba trestněprávně odpovědná být může) a může dokonce vést i k odlišné kvalifikaci jednání fyzické a právnické osoby ..., což není žádoucí.*“¹¹⁶ Proto byla zvolena varianta opačná, tedy zakotvit do § 7 ZTOPO, že právnická osoba může být trestně odpovědná za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku, kromě těch taxativně vymezených.

Mezi vyloučenými trestními činy jsou například trestný čin zabití (§ 141 trestního zákoníku), vražda novorozeného dítěte matkou (§ 142 trestního zákoníku),

¹¹⁴ Sněmovní tisk 304: Novela z. o trestní odpovědnosti právnických osob. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>

¹¹⁵ Sněmovní tisk 304 - Novela z. o trestní odpovědnosti právnických osob: Důvodová zpráva. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. s. 2 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>

¹¹⁶ Sněmovní tisk 304 - Novela z. o trestní odpovědnosti právnických osob: Důvodová zpráva. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. s. 2 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>

účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku), rvačky (§ 158 trestního zákoníku), soulože mezi příbuznými (§ 188 trestního zákoníku), dvojího manželství (§ 194 trestního zákoníku), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), spolupráce s nepřítelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), osvobození vězně (§ 338 trestního zákoníku), vzpoury vězňů (§ 344 trestního zákoníku), nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), opilství (§ 360 trestního zákoníku) a další.¹¹⁷

Mezi dalšími významnými změnami, které novelizace přinesla, je i možnost vyvinění se, která byla vpravena do zákona TOPO do § 8 coby pátý odstavec a zní *„právnícká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“*¹¹⁸

Také došlo k rozšíření zásady univerzality, která je upravena v § 4 ZTOPO, jedná se o taxativně vymezené trestné činy směřující proti zvlášť důležitým zájmům. Do doby novelizace obsahoval § 4 TOPO pouze pět trestných činů – padělání a pozměnění peněz (§ 233 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 TZ), výroba a držení padělatelského náčiní (§ 236 TZ), neoprávněná výroba peněz (§ 237 TZ) a teroristický útok (§ 311 TZ). Novelizací se výčet rozšířil na 24 trestných činů.¹¹⁹

S novelizací se také zmenšil okruh osob, jejichž jednání je možné přičítat právnické osobě, na níže uvedené:

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby,

¹¹⁷ §7. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹¹⁸ §8 odst. 5. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 3. K rozsahu kriminalizace jednání práv osob a možnosti prav osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti. JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 39. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c).¹²⁰

Tato novelizace přinesla i další změnu, nicméně o té jsem psala již v podkapitole 1.2.2 Pojem trestní odpovědnosti, ve spojitosti s přičitatelností trestného činu právnické osobě, takže zde jen krátce uvedu, že se jednalo vypuštění slovního spojení „jejím jménem“ z § 8 odst. 1 ZTOPO.

Zákon č. 455/2016 Sb.

Tento zákon, s účinností od 1. 2. 2017, novelizoval ustanovení § 4 odst. 1 ZTOPO přidáním dalších trestných činů, které budou posuzovány dle českého práva i přestože tyto taxativně vymezené trestné činy spáchá právnická osoba, která nemá sídlo v České republice. Nově se tak k již taxativně vymezeným trestným činům přidal trestní čin účasti na teroristické skupině (§ 312a trestního zákoníku), financování terorismu (§ 312d trestního zákoníku), podpory a propagace terorismu (§ 312e trestního zákoníku), vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f trestního zákoníku) a naopak došlo k vyjmutí trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 2 nebo 3 trestního zákoníku.¹²¹

Zákon č. 55/2017 Sb.

Další novelizace ZTOPO proběhla prostřednictvím zákona č. 55/2017 Sb., jehož účinnost byla stanovena ke dni 18. 3. 2017. Tato novela se týká § 15 ZTOPO,

¹²⁰ §8 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹²¹ Sněmovní tisk 886/0, část č. 1/8 - Novela z. - trestní zákoník - EU - RJ: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017, s. 8 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=886&CT1=0>

kde na konci textu odstavce 2 doplnili slova „nebo zabrání části majetku“. Tím došlo k rozšíření možnosti uložení ochranného opatření, do novelizace bylo možno uložit jen zabrání věci.¹²²

Zákon č. 183/2017 Sb.

V pořadí již devátá a zároveň poslední novelizace byla uskutečněna prostřednictvím zákona č. 183/2017 Sb. s účinností od 1. 7. 2017. Tímto zákonem se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích, včetně ZTOPO.¹²³ V důsledku toho došlo ke zrušení § 28 ZTOPO, které se týkalo vztahu k řízení o správním deliktu.

¹²² Sněmovní tisk 753/0, část č. 1/8 - Novela z. - trestní zákoník - EU: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017, s. 28 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=753&CT1=0>

¹²³ Sněmovní tisk 929/0, část č. 1/6 - Vl.n.z.o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky - EU: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=753&CT1=0>

3 Zákon o trestní odpovědnosti PO a řízení proti nim

V této části se zaměřím na samotnou strukturu zákona a rozeberu blíže některá ustanovení s výjimkou těch, které se týkají sankcionování, jelikož k tomu je vyhrazena následující kapitola.

3.1 Struktura zákona

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále „TOPO“) obsahuje celkem 48 ustanovení, přičemž § 28 a § 43-47 byly zrušeny. Zákon obsahuje jak hmotněprávní, tak procesně právní úpravu a je členěn do 6 částí, nicméně poslední šestá část upravuje pouze účinnost.

3.1.1 Část první – obecná ustanovení (§ 1 - § 6)

V části první nalezneme ustanovení týkající se předmětu úpravy zákona a vztahu k jiným zákonům a působnosti.

Co se týká předmětu úpravy, ta by se dala vymezit do tří oblastí, okruhů, který zákon upravuje. První oblastí jsou podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, druhá se věnuje trestním sankcím, ať už v podobě trestů anebo ochranných opatření, které lze právnickým osobám uložit a poslední oblastí je postup v řízení vedené proti právnickým osobám. Jinými slovy by se také dalo říct, že se jedná o vymezení věcné působnosti zákona.¹²⁴

Z ustanovení § 1 odst. 2 vyplývá, že je zákon ve vztahu speciality k zákonu č. 141/1961 Sb., trestní řád, dále k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a k zákonu č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Pokud tedy zákon o trestní odpovědnosti právnických osob některý institut či problematiku neupraví, užijí se ustanovení z těchto zákonů. ZTOPO má tedy

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GŘIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. § 1 Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům: K odstavci 1. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 29. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

povahu tzv. „vedlejšího zákona“, z toho také vyplývá, že obsahuje jak procesněprávní, tak hmotněprávní úpravu.¹²⁵ V praxi mohou z hlediska subsidiarity nastat následující situace:

- 1) Daná problematika je v zákoně TOPO plně a komplexně upravena, a proto není třeba použít jiný zákon a užije se pouze ZTOPO.
- 2) Daná problematika je v zákoně TOPO upravena jen částečně, v takovém případě je třeba doplnit obecnou úpravou z trestního zákoníku, trestního řádu, popř. ze zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.
- 3) Daná problematika není v zákoně TOPO upravena vůbec, v takovém případě se užije obecná úprava obsažená v trestním řádu, trestním zákoníku anebo v zákoně o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Ve druhém a třetím případě je možné zvolit tento postup, pouze pokud to není z povahy věci vyloučeno.¹²⁶

Část první také upravuje místní působnost, a s tím spojené zásady teritoriality, personality, registrace, univerzality a subsidiární univerzality. Tyto zásady byly uplatňovány jen vůči fyzickým osobám, což se s příchodem zákona TOPO změnilo a nyní jsou uplatňovány i vůči právnickým osobám, samozřejmě s přihlédnutím k odlišnostem, kterými se právnické osoby vyznačují. Důvodová zpráva stanovuje, že „*při vymezení působnosti zákona bylo vycházeno jednak z požadavků mezinárodních dokumentů, jednak z toho, aby bylo vůbec možné reálně právnickou osobu v České republice postihnout.*“¹²⁷

Zásada teritoriality je uplatňována na základě ustanovení § 2 ZTOPO a to tak, že pokud má právnická osoba sídlo (popřípadě podnik nebo organizační složku)

¹²⁵ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 1 Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům - K odstavci 2: K odstavci 2. Vztah speciality. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 9. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. § 1 Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům: K odstavci 2. Vztah speciality. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 42. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

¹²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 2 až § 5: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 39 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

na území České republiky, stejně tak pokud zde má majetek nebo zde vykonává svoji činnost a spáchá zde trestný čin je odpovědná dle českého práva. K uplatnění této zásady postačí, pokud právnická osoba jedná způsobem uvedeným v § 2 odst. 2 ZTOPO, tedy „*dopustila-li se právnická osoba jednání zcela nebo zčásti na území České republiky, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo zčásti v cizině, nebo dopustila-li se právnická osoba jednání v cizině, pokud porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo, byť i jen zčásti, nastat na území České republiky.*“¹²⁸Jedná se o tzv. distanční delikty, tedy delikty u kterých nedochází k jednání a následkům na stejném místě.

Zásadu personality najdeme upravenou v ustanovení § 3 ZTOPO, ta spočívá v tom, že pokud právnická osoba se sídlem v ČR spáchá v cizině trestný čin, bude na ní opět dopadat právní řád ČR. Nezajímá nás tedy občanství fyzických osob, jak je tomu u posuzování trestní odpovědnosti fyzických osob, a to ani za předpokladu, že fyzická osoba, která spáchá trestný čin přičitatelný právnické osobě nemá české občanství, rozhodujícím prvkem zde zůstává sídlo právnických osob. Stát tímto zavazuje právnické osoby, které mají na území ČR sídlo, aby jednali v souladu s trestním právem hmotným i mimo území České republiky.¹²⁹

Zásady univerzality a subsidiární univerzality jsou upraveny v ustanovení § 4 ZTOPO. Zásada univerzality spočívá v tom, že taxativně vymezené trestné činy v § 4 odst. 1 ZTOPO směřující proti zvláště důležitým zájmům daného státu, anebo ty trestné činy, které jsou významné z hlediska mezinárodní bezpečnosti a spolupráce budou stíhány bez ohledu na sídlo právnické osoby. To znamená, že ČR bude stíhat i ty právnické osoby, které spáchají trestný čin vymezený v § 4 odst. 1 v cizině, a to i za předpokladu, že nemá sídlo na území ČR.¹³⁰

¹²⁸ §2 odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹²⁹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 3 Zásada Personalit. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 18. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹³⁰ §4 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

Druhá zmiňovaná zásada je upravena v tomtéž ustanovení, ale ve druhém odstavci. Jedná se o případy, kdy právnická osoba se sídlem mimo území ČR, spáchá trestný čin v cizině, a to ve prospěch právnické osoby, která naopak sídlo na území České republiky má. V těchto případech bude-li se jednat o trestné činy vymezené v odstavci prvním, bude daná právnická osoba, resp. trestnost jejího činu posuzována dle zákona ČR.¹³¹

Další situace, při kterých se bude posuzovat trestnost činu dle zákona ČR může stanovit mezinárodní smlouva na základě článku 10 Ústavy, který definuje vztah mezi zákonem ČR a mezinárodními smlouvami, které byly ratifikovány. Vzájemný vztah je postaven na zásadě aplikační přednosti mezinárodní smlouvy před zákonem. Mezinárodní smlouva může také stanovit, v jakých případech se českého práva neužije. Vyplývá to i z ustanovení § 5 ZTOPO.

Poslední oblast, která spadá pod část první, se týká osobní působnosti, přesněji jejího negativního vymezení. Ustanovení § 6 nám stanovuje, na které právnické osoby tento zákon nedopadá, jedná se o Českou republiku a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Tento krátký výčet nám rozšiřuje důvodová zpráva k zákonu. „*Rovněž trestní odpovědnost cizích států, byť to není výslovně v návrhu zákona stanoveno, se nepředpokládá, neboť princip suverenity státu tento postup neumožňuje. Takové případy jsou řešeny v intencích mezinárodního práva. Z obdobného důvodu jsou z trestní odpovědnosti vyloučeny mezinárodní organizace veřejného práva. Trestní stíhání jiných států a mezinárodních organizací veřejného práva (vládních mezinárodních organizací) je vyloučeno z povahy věci, neboť požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva, což je důvod nepřipustnosti trestního stíhání.*“¹³²

¹³¹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 4 Zásada univerzality. K odst. 2. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 20. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹³² Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 6: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 40 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

3.1.2 Část druhá – základy trestní odpovědnosti právnických osob (§ 7 - § 13)

V této části nalezneme úpravu trestných činů, trestní odpovědnosti právnických osob včetně nových zásad – tj. zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby a zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob. Dále úpravu institutů vyvinění, účinné lítosti, promlčení, pachatele, spolupachatele a účastníka. Vzhledem k tomu, že velkou částí těchto ustanovení jsem se již zabývala, tak se krátce zaměřím na zbývající instituty.

3.1.2.1 Trestné činy

V ustanovení § 7 ZTOPO nenajdeme definici trestného činu jako takového, vymezuje nám, které trestné činy může spáchat právnická osoba, což jsou všechny zločiny a přečiny s výjimkou těch, které jsou v tomto ustanovení taxativně vyjmenované. Pro samotnou definici je třeba nahlédnout do zákona č. 40/2009 Sb., který definici trestného činu upravuje v § 13 odst. 1 a zní „*trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“¹³³

Z toho vyplývá, že aby čin byl trestným činem, je třeba, aby splňoval podmínku protiprávnosti, byl zákonem označen za trestný a zároveň vykazoval znaky uvedené v zákoně. Jedná se o formální znaky trestného činu. Formálními znaky trestného činu rozumíme znaky skutkové podstaty, tedy subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka.

„*Objekt (tj. právem chráněný zájem) trestných činů vymezených negativním výčtem v § 7 bude z pohledu osoby fyzické i právnické obdobný (zájem na ochraně vlastnických vztahů, na plnění daňových povinností, na ochraně měny, životního prostředí atd.)*“¹³⁴

¹³³ § 13 odst. 1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹³⁴ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 8 Trestní odpovědnost právnických osob. K odst. 1. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.,

Objektivní stránka trestného činu je tvořena jednáním, následkem, kterým se rozumí porušení či ohrožení právem chráněného zájmu a příčinnou souvislostí mezi nimi. Nicméně k trestní odpovědnosti právnické osoby nepostačuje naplnit tuto základní objektivní stránku, musí u nich dojít k naplnění i tzv. speciální objektivní stránky, která spočívá ve splnění jedné ze dvou podmínek, kterými jsou že byl trestný čin mimo jiné spáchán buď v zájmu právnické osoby nebo v rámci činnosti právnické osoby.¹³⁵

Subjektivní stránka je spojena se zaviněním, ať už úmyslným nebo nedbalostním. Nicméně jak vyplývá z důvodové zprávy k ZTOPO, právnická osoba nemá vlastní vůli, a tedy ji nemůže logicky ani projevit.¹³⁶ Proto se u právnických osob bude tento znak odvozovat od jednání, resp. od zavinění fyzických osob, které za právnickou osobu jednají.¹³⁷

Subjektem trestného činu dle TOPO jsou právnické osoby, nicméně jak již bylo několikrát zmíněno, právnická osoba nemůže sama jednat, a proto se jí přičítá jednání fyzických osob uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, a to za předpokladu splnění i dalších podmínek.

3.1.2.2 Vyvinění

Institut vyvinění přinesla do ZTOPO novelizace č. 183/2016 Sb., a je upraven v ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO. Tento institut přinesl možnost zprostit právnickou osobu trestní odpovědnosti, pokud vynaloží veškeré úsilí, které po ní

podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 37. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹³⁵ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 8 Trestní odpovědnost právnických osob. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 37. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 8: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 41 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹³⁷ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 8 Trestní odpovědnost právnických osob. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 39. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

bylo možné spravedlivě požadovat, aby činu, které spáchaly osoby uvedené v § 8 odst. 1 ZTOPO zabránila.

Toto ustanovení je i dnes velmi diskutované a rozporuplné. Často bývá namítán problém v použití nejasné nebo nevhodně zvolené terminologie. Jedním z takto kritizovaných pojmů bývá pojem „zprostit se“. Pojem zproštění se odpovědnosti je totiž spíše používán, pokud je odpovědnost již založena, což působí jako by trestní odpovědnost právnických osob byla objektivní odpovědností namísto subjektivní. I když se ohledně této otázky, zda trestní odpovědnost právnických osob je subjektivní či objektivní stále objevují pochybnosti, dle Jelínka je trestní odpovědnost právnických osob „zvláštní druh subjektivní odpovědnosti právnické osoby, který je ovšem odlišný od klasického pojetí zavinění osoby fyzické a blíží se spíše k pojmu „vina“ právnické osoby. Subjektivní stránku právnické osoby zprostředkovává koncepce přičitatelnosti trestného činu právnické osoby.“¹³⁸ Zároveň užití pojmu „zprostit se“ vyvolává spíše dojem, že zákonodárce zamýšlel trestní odpovědnost právnických osob zpřísnit nikoli zmírnit. Jelínek navrhuje, že pojem „vyvinít se“ by byl přesnější.¹³⁹

Další problém je spatřován v pojmu „veškeré úsilí“ a toho co vše lze na právnické osobě „spravedlivě požadovat“. Ani jeden z těchto nejasných pojmů nebyl zákonodárcem ani důvodovou zprávou blíže vymezen a definován, a není tedy jasné jaká veškerá opatření mají právnické osoby zvolit, aby naplnili podmínku vyvinění, resp. aby vynaložili veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat. Hodně také bude záležet na samotné právnické osobě, jaká nezbytná opatření zvolí v souvislosti s její velikostí, činností a riziky, kterým je vystavena.¹⁴⁰ Z toho důvodu, je třeba posuzovat každý případ individuálně a v konečném důsledku zůstane vykládání těchto pojmů na praxi soudů.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 3. K rozsahu kriminalizace jednání práv osob a možnosti prav osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti. JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 46. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

¹³⁹ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 3. K rozsahu kriminalizace jednání práv osob a možnosti prav osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti. JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 45-46. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

¹⁴⁰ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 21. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf

V této věci může pomoci Nejvyšší správní soud, který ještě před účinností novely zveřejnil dokument „Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce“, ke kterému byla vydána po účinnosti novely aktualizovaná a doplněná verze.¹⁴¹ Dle tohoto dokumentu, lze vyvinění „*charakterizovat několika referenčními hledisky, na základě, kterých bude možné vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, posuzovat ve vztahu ke konkrétním opatřením právnické osoby.*“¹⁴² Nalezneme zde tedy jakýsi návod, které oblasti, hlediska musí orgány činné v trestním řízení zkoumat, aby došlo ke splnění požadavků na vyvinění se dle § 8 odst. 5 ZTOPO. Jedná se o „*hledisko funkční, materiální, časové, personální, potentní a procesní.*“¹⁴³

Funkční hledisko spočívá v tom, za jakým účelem byla opatření zvolena. Spadá to toho jak preventivní, detekční, tak represivní účel opatření. Cílem preventivního účelu, je zvolit taková opatřená, která omezí, zabrání případně odstraní prvky, které by směřovaly ke spáchání protiprávního činu. Může se jednat například o přijetí etických kodexů, pracovních, organizačních řádů a řadíme sem i školení. Další je účel detekční, jehož cílem jsou taková opatření, které povedou k odhalení případných protiprávních činů, jedná se o jakousi kontrolní složku. Ta může spočívat ve vedení záznamů o kontrole, záznamů o zjištěných proviněních a v důsledku toho přijatých opatřeních atd. A co se týká represivního účelu opatření, tak ty směřují k vynucení postihu protiprávního činu, tedy nastupují k případě, že právnická osoba zjistí, že zaměstnanci jednají nezákonně, neplní povinnosti

¹⁴¹ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf

¹⁴² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 21. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf

¹⁴³ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 21. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf

vyplývající jim z pracovních a jiných řádů, v takovém případě by měla nastoupit sankce. Nicméně tyto sankce musí být v souladu s pracovněprávními předpisy a zároveň dostatečná natolik, aby naplnila podmínky § 8 odst. 5 ZTOPO.¹⁴⁴

Materiální hledisko spočívá ve spravedlnosti, konkrétně v tom, zda je ještě spravedlivé dané opatření po právnické osobě požadovat či nikoliv, přičemž záleží na poměrech a možnostech dané právnické osoby.

Časové hledisko se posuzuje dle doby, kdy byla opatření provedena. Právnická osoba musí vynaložit veškeré úsilí a provést daná opatření ještě před samotným spácháním trestného činu, aby mohla být zproštěna dle § 8 odst. 5 ZTOPO.¹⁴⁵

Dalším je hledisko personální, které již podle názvu vypovídá o tom, že se budou podmínky vyvinění posuzovat ve vztahu k osobám, konkrétně k těm jejichž jednání se přičítá právnické osobě. Nicméně ustanovení o vyvinění výslovně nesměřuje vůči určitému okruhu osob, které za ní jednají, což znamená, že „*vyvinění právnické osoby se vztahuje nejen na zjevný trestněprávní exces podřízené osoby – zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení, která spáchala trestný čin, navzdory opatřením učiněným právnickou osobou, jako tomu bylo podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, ale také na zbylou kategorii osob, představující či tvořící orgán právnické osoby (vyšší vedení právnické osoby), kde jinak odpovídá právnická osoba za trestný čin bez dalšího.*“¹⁴⁶ Bude se tedy jednat o osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, tj. statutární orgán nebo člen

¹⁴⁴ MARTINKOVÁ, Barbora a Michaela LUKOVSKÁ. *Problematika vyvinění se právnické osoby z trestněprávní odpovědnosti* [online]. In: epravo.cz. 18. 3. 2019 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-vyvineni-se-pravnicke-osoby-z-trestnepravni-odpovednosti-108952.html>

¹⁴⁵ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 23. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst._5_ZTOPO.pdf

¹⁴⁶ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 24-25. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst._5_ZTOPO.pdf

statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat, dále osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, také ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, a v neposlední řadě i zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů.

Potentní hledisko spočívá v posuzování zvolených opatření z hlediska vhodnosti a specifčnosti. Tím je myšleno, že je třeba zvolená opatření hodnotit ve vztahu ke konkrétní právnické osobě s přihlédnutím k délce její existence, její velikosti, činnosti, produktům a službám, které právnická osoba nabízí a dalšímu. Jelikož opatření, které zvolí nadnárodní obchodní korporace, která existuje již několik desítek let, budou jistě jiná než ty, které zvolí začínající obchodní korporace.¹⁴⁷

A jako poslední máme hledisko procesní, které souvisí s realizací jednotlivých opatření od jejich vytvoření až po jejich kontrolu. „*Jednoduše řečeno nestačí, aby právnická osoba měla opatření sepsána jen tzv. na papíře, neboť podstatný je jejich reálný život v organizaci.*“¹⁴⁸ Což vyplývá i z judikatury Nejvyššího soudu, konkrétně z usnesení sp. zn. 7 Tdo 110/2019. Nejvyšší soud v usnesení došel k závěru, že obviněná právnická osoba, i přes přijatá opatření sloužící k předcházení protiprávního jednání nenaplnila podmínky vyvinění dle § 8 odst. 5 ZTOPO. Obviněná právnická osoba měla sice etický kodex a prováděla pravidelná školení, jejichž cílem bylo předejít protiprávnímu jednání, nicméně i přes tyto opatření nebyl tento preventivní účel naplněn, jelikož k protiprávnímu jednání uvnitř obchodní společnosti docházelo. Nejvyšší soud dospěl k tomu, že etický kodex byl v tomto případě „...*pouhým formálním aktem, jehož dodržování*

¹⁴⁷ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 25. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst_5_ZTOPO.pdf

¹⁴⁸ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. s. 26. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst_5_ZTOPO.pdf

nebylo vynucováno jakýmikoli prostředky“, přičemž stanovil, že k naplnění podmínek pro vyvinění dle ZTOPO „... nestačí prosté přijetí vnitřních předpisů nebo jiných opatření. Důležité je především zajištění dodržování těchto opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.“¹⁴⁹

Jelínek je toho názoru, že podmínku „veškerého úsilí“ bude splňovat právnická osoba, která bude dodržovat nejen samotné zákony a právní předpisy, ale také etický kodex, organizační řád, pracovní řád, protikorupční programy, pravidla pro archivaci dokumentů i pro jejich skartaci a další vnitřní předpisy právnické osoby, včetně samotné kontroly jejich dodržování a zda případná opatření přijatá v souvislosti se zjištěnými nedostatky při prováděné kontrole jsou naplňována, vyžadována a vynucována.¹⁵⁰

Nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně nový institut, není ještě dosavadní praxe natolik obsáhlá, aby bylo možno učinit závěry o tom, jaká všechna opatření právnických osob budou dostatečná pro splnění podmínek pro vyvinění se plynoucí z ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO.¹⁵¹

3.1.2.3 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob dále upravuje dva důvody pro zánik trestní odpovědnosti. Jsou jimi v ustanovení § 11 ZTOPO účinná lítost a v ustanovení § 12 ZTOPO promlčení.

Aby mohl nastat zánik trestní odpovědnosti, je třeba splnit určité podmínky. Musí zde být okolnosti, které nastaly, vznikly až po spáchání trestného činu a zároveň tyto okolnosti musely vzniknout, nastat ještě před pravomocným

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 110/2019. In: *Salvia Kraken* [online]. 20. 2. 2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/7Tdo110/2019>

¹⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. Kapitola 3. K rozsahu kriminalizace jednání práv osob a možnosti prav osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti. JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 46-47. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

¹⁵¹ MARTINKOVÁ, Barbora a Michaela LUKOVSKÁ. *Problematika vyvinění se právnické osoby z trestněprávní odpovědnosti* [online]. In: *epravo.cz*. 18. 3. 2019 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-vyvineni-se-pravnicke-osoby-z-trestnepravni-odpovednosti-108952.html>

rozhodnutím soudu o tomto trestném činu. Tyto okolnosti způsobí, že jednak není možné o daném trestném činu zahájit trestní stíhání a pokud již bylo zahájeno, nelze v něm pokračovat. Tím nejdůležitějším následkem zániku trestní odpovědnosti je zánik práva státu na potrestání pachatele. Nicméně právo na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení nadále zůstává.

Promlčení

V případě promlčení zákon o trestní odpovědnosti právnických osob úpravu neobsahuje a místo toho odkazuje na § 34 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvody pro zánik trestní odpovědnosti prostřednictvím institutu promlčení jsou jednak procesní, tak i hmotněprávní. Mezi ty hmotněprávní řadíme plynutí času, jelikož zájem ze strany státu na potrestání pachatele postupem času slábne, a to jak z pohledu prevence, kdy se nebezpečnost trestného činu zmenšuje, tak i z pohledu negativní reakce společnosti. Dále se předpokládá, že u pachatele, který během promlčecí doby nespáchá další trestný čin, došlo během promlčecí doby k nápravě a není třeba mu ukládat trest. U procesních důvodů je z hlediska času problém hlavně dokazování, kdy síla důkazů slábne a často ztrácejí svoji spolehlivost, typicky výpovědi svědka.¹⁵²

Pro zánik trestní odpovědnosti prostřednictvím promlčení postačí uplynutí promlčecí doby. Ta je upravena v § 34 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník následujícím způsobem:

- dvacet let u trestných činů, u kterých zákon umožňuje uložení výjimečného trestu,
- patnáct let u trestných činů s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody ve výši nejméně deseti let,
- deset let u trestných činů s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody ve výši alespoň pěti let,
- pět let u trestných činů s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody ve výši nejméně tří let a

¹⁵² JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 359. ISBN 978-80-7502-120-5.

- tři léta u ostatních trestných činů.¹⁵³

Nicméně je třeba dbát na to, že právníkům osobám jsou dávány jiné tresty než osobám fyzickým. Důvodová zpráva zdůrazňuje, že musíme posuzovat nezávisle trestní odpovědnost právníků a fyzických osob a že pokud dojde k promlčení trestného činu spáchaného fyzickou osobou, neznamená to tedy automaticky zánik trestní odpovědnosti právníkové osoby.¹⁵⁴

Promlčení se týká všech trestných činů s výjimkou těch obsažených v § 13 ZTOPO. Trestní odpovědnost tedy nezaniká u trestných činů uvedené ve zvláštní části hlavě třinácté trestního zákoníku, s výjimkou trestných činů založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403 trestního zákoníku), projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404 trestního zákoníku) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405 trestního zákoníku). A také se nepromlčují trestné činy rozvracení republiky (§ 310 trestního zákoníku), teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku) a teroru (§ 312 trestního zákoníku), pokud byly spáchány za takových okolností, že zakládají válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva.¹⁵⁵

Účinná lítost

Dalším institutem umožňující zánik trestní odpovědnosti právníků osob je účinná lítost. Na rozdíl od institutu promlčení, kdy se použije obdobně ustanovení z trestního zákoníku, u účinné lítosti, ačkoliv tento institut také upravuje trestní zákoník, se nepoužijí jeho ustanovení ani subsidiárně, jelikož zákon o trestní odpovědnosti právníků osob, upravuje tento institut širěji než trestní zákoník. Účinná lítost u fyzických osob dle trestního zákoníku dopadá jen na taxativně

¹⁵³ § 34 odst. 1. *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 12 a 13: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 45 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹⁵⁵ § 13. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim*

vymezené trestné činy. U ZTOPO je tomu naopak a obsahuje výčet 8 trestných činů, u kterých se účinná lítost neuplatní.¹⁵⁶

Jde o trestné činy obsažené v ustanovení § 11 odst. 2 ZTOPO: trestný čin pletich v insolvenčním řízení (§ 226 trestního zákoníku), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) trestního zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 3 nebo 4 trestního zákoníku, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku, pletich při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku, přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku), podplacení (§ 332 trestního zákoníku) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku).¹⁵⁷ Jedná se převážně o korupční trestné činy, u nichž vyloučení pramení „z požadavku orgánů mezinárodních organizací pověřených kontrolou plnění závazků smluvních stran vyplývajících z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb.) a Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy (č. 70/2002 Sb.m.s.), neboť v rámci OECD a Rady Evropy se institut účinné lítosti stal ve vztahu k podplácení zahraničních veřejných činitelů předmětem opakované kritiky. Uvedené mezinárodní smlouvy, ani Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo úředníků členských států Evropské unie vypracovaná na základě článku K. 3 Smlouvy o Evropské unii nebo Protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, neobsahují oprávnění členských států stanovit takový zvláštní způsob zániku trestnosti podplácení, přijetí úplatku a nepřímého úplatkářství.“

K zániku trestní odpovědnosti prostřednictvím účinné lítosti je třeba, aby došlo k naplnění dvou obligatorních podmínek. První podmínka spočívá v dobrovolném upuštění od dalšího protiprávního jednání, ještě předtím, než bude pro daný trestný čin stíhán. Zároveň se musí jednat o situaci, kdy dobrovolné

¹⁵⁶ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 11 Účinná lítost. K § 11. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 83-84. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁵⁷ § 11 odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

upuštění nebylo výsledkem obav, že bude odhalen, případně trestně stíhán. Druhá obligatorní podmínka je dána alternativně, pro její naplnění postačí splnit jednu z následujících možností obsažených v § 11 odst. 1 ZTOPO:

- a) odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem,
- b) zamezila škodlivému následku nebo škodlivý následek napravila, nebo
- c) učinila státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno.¹⁵⁸

K odstranění nebezpečí, případně zamezení škodlivému následku či jeho napravení dojde i za předpokladu, že takto činí jiná osoba než ta, která protiprávní jednání učinila. Nicméně stále musí jít o některou z osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO. Bylo by totiž příliš „*nepřiměřeně tvrdě požadovat, aby nebezpečí odstranila nebo škodlivému následku zamezila či ho napravila tatáž osoba, jejíž protiprávní jednání se právnické osobě přičítá a zakládá její trestní odpovědnost, nehledě na fakt, že v případě některých jednání kolektivních orgánů by tento požadavek mohl být obtížně realizovatelný.*“¹⁵⁹

Jako poslední bych k tomuto zmínila, že stejně jako u institutu promlčení, kde důvodová zpráva zdůrazňuje nezávislost trestní odpovědnosti právnických osob na případném promlčení trestného činu spáchaného fyzickou osobou, tak i u účinné lítosti je dána nezávislost. Pokud tedy zanikne trestní odpovědnost právnické osoby účinnou lítostí, nemusí ještě zaniknout i individuální trestní odpovědnost fyzické osoby, jejíž jednání bylo právnické osobě přičítáno.¹⁶⁰

¹⁵⁸ § 11 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁵⁹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 11 Účinná lítost. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 86. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁶⁰ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 11 Účinná lítost. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 86-86. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

3.1.3 Část třetí – tresty a ochranná opatření (§ 14 - § 27)

Poslední hmotněprávní část zákona se člení do pěti hlav a upravuje sankcionování právnických osob. Jedná o ustanovení upravující přiměřenost trestu a ochranných opatření, výčet sankcí, které lze právnické osobě uložit a zánik výkonu trestu.

3.1.4 Část čtvrtá – procesní část (§ 29 - § 41)

Procesní část se skládá ze čtvrté a páté části ZTOPO a upravuje specifika trestního řízení vedené proti právnickým osobám. Zásady, které se používají v trestním řízení proti fyzické osobě, se obdobně uplatní i v trestním řízení proti právnickým osobám. Jedná se o zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů, zásadu spolupráce orgánů trestního řízení se zájmovými sdruženími občanů, zásadu oficiality, zásadu rychlosti řízení, zásadu obžalovací, zásadu veřejnosti, zásadu vyhledávací, zásadu presumpce nevinny a další.¹⁶¹ Jak již víme, tak právnická osoba není schopná sama za sebe jednat, je proto třeba, aby za ni v průběhu řízení jednala na základě zmocnění jiná osoba.

Řešila se otázka, zda i právnické osoby mají zaručená základní lidská práva, Listina se k tomu totiž nijak blíže nevyjadřuje. Ústavní soud v nálezu Pl. ÚS 15/93 ze dne 19. 1. 1994 položil otázku, zda se základní práva a svobody týkají i právnických osob a došel k závěru, že prostřednictvím ratifikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod byla uznána „*pravomoc Evropské komise pro lidská práva přijímat podle čl. 25 Úmluvy stížnosti osob, nevládních organizací nebo skupin osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou.... Z toho lze dovodit ochotu státu poskytnout ochranu i právnickým osobám, pokud jde o základní práva a svobody.*“¹⁶² Stejně tak by se dalo odkázat i na ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, kde je

¹⁶¹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. K části čtvrté. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 141. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁶² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 1. 1994, Pl.ÚS 15/93. In: *Salvia Kraken* [online]. 19. 1. 1994 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Pl.US15/93>

stanoveno, že ústavní stížnost může podat jak fyzická, tak i právnická osoba *“jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci (dále jen "zásah orgánu veřejné moci") bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem...“*.¹⁶³ N druhou stranu usnesením Ústavního soudu III. ÚS 3118/07 byly základní práva a svobody právnických osob částečně omezena a to tak, že se právnické osoby nemohou dovolávat na porušení základních lidských práv nebo svobod, která mají individuální charakter, jedná se typicky o právo na život, lidskou důstojnost, čest, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí atd.¹⁶⁴ Nicméně dalším nálezem Ústavního soudu I. ÚS 1744/10 jim přiznává ústavně garantované právo na spravedlivý proces v souvislosti s ochranou majetkových práv. Pokud tedy daná základní lidská práva nebudou odporovat povaze právnických osob, není důvodem, proč by jim určitá základní lidská práva nemohla náležet.¹⁶⁵

Čtvrtá část ZTOPO se týká zvláštních ustanovení o řízení proti právnickým osobám a upravuje místní příslušnost, zahájení a skončení trestního stíhání, společné řízení, zrušení, zánik a přeměnu právnické osoby, zajišťovací opatření, úkony právnické osoby, výkony trestů a další. Zároveň jak již vyplývá z § 1 odst. 2 ZTOPO použije se subsidiárně úprava trestního řádu, hlavně v otázkách, které se týkají subjektů trestního řízení, ustanovení o procesních úkonech s výjimkou těch, které upravuje ZTOPO, dále v případě dokazování, rozhodování, ustanovení upravující jednotlivá stádia řízení, ve věcech opravných prostředků a dalších oblastí, které ZTOPO neupravuje.¹⁶⁶

¹⁶³ § 72 odst. 1. *Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu*

¹⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 3118/07.

In: *Iudictum* [online]. 10. 7. 2008 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://iudictum.cz/118577/iii-us-3118-07>

¹⁶⁵ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. K části čtvrté. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 142. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁶⁶ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. K části čtvrté. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 142. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

3.1.4.1 Místní příslušnost

Pro určení místní příslušnosti primárně použijeme úpravu v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád, odchýlné ustanovení ZTOPO použijeme až ve chvíli, kdy nebude možné určit místní příslušnost dle § 18 odst. 1 trestního řádu. Toto ustanovení nám říká, že místně příslušný bude ten soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán. Dále nám v odstavci 2 stanovuje, že pokud „nelze místo činu zjistit nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.“¹⁶⁷ Ale jelikož se v souvislosti s právní osobou nedá mluvit o bydlišti, je třeba užít specifické ustanovení § 29 dle ZTOPO, které nám říká, že v případě, že nebylo možné zjistit místo činu nebo v případě, že byl trestný čin spáchán v cizině, bude v dané věci místně příslušný soud, v jehož obvodu má právní osoba sídlo.¹⁶⁸ Jelikož ZTOPO blíže upravuje jen místní příslušnost, tak pro určení věcné příslušnosti budeme opět vycházet z trestního řádu.

3.1.4.2 Společné řízení

Další odchylka od obecné úpravy vyplývá i z § 31 ZTOPO, týká se společného řízení. Toto ustanovení je ve vztahu speciality k úpravě společného řízení dle § 20 a § 21 trestního řádu. Cílem tohoto usnesení je vést společné řízení proti „obviněné právnické osobě a obviněné fyzické osobě, jestliže jejich trestné činy spolu souvisejí, pokud tomu nebrání důležité důvody.“¹⁶⁹ Kdyby se totiž vedli proti fyzické osobě, jejíž trestný čin se přičítá právnické osobě a proti právnické osobě, již byl takový trestný čin přičten, oddělená řízení, vedlo by to k porušení zásad rychlosti a hospodárnosti.¹⁷⁰ Nicméně to neznamená, že by z nezbytných a důležitých důvodů nemohlo být vedeno oddělené řízení, takové situace se nicméně budou posuzovat vždy s ohledem na konkrétní případ.

¹⁶⁷ § 18 odst. 2. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

¹⁶⁸ § 29. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁶⁹ § 31. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁷⁰ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 31 společné řízení. K § 31. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 159. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

3.1.4.3 Zajišťovací opatření

Cílem zajišťovacích opatření je zajistit úspěšný a řádný průběh řízení, jehož výsledkem by mělo být náležité zjištění trestného činu a spravedlivé potrestání jejich pachatelů. Pro řádný průběh řízení je nezbytné zajistit jak přítomnost osob na trestním řízení, tak i věci, které jsou pro takové řízení důležité, nejčastěji z důvodu dokazování.

Zákon o trestní odpovědnosti tyto instituty upravuje v ustanoveních § 33 a § 36 a opět se zde subsidiárně použije ustanovení trestního řádu v hlavě čtvrté, ovšem s ohledem na to, že se jedná o právnickou osobu, a tedy není možné proti ní některé zajišťovací opatření použít. Typicky se bude jednat o možné způsoby zajištění osob jako je zadržení podezřelého nebo obviněného policejním orgánem, příkaz k zatčení, zákaz vycestování do zahraničí, vzetí do vazby a další.¹⁷¹ Nicméně není překážkou, aby těmto možným způsobům zajištění osob byly podrobeny fyzické osoby dle § 8 odst. 1 ZTOPO „*se vztahem k obviněné právnické osobě, za podmínky, že mají příslušné procesní postavení, které takové opatření odůvodňuje a jsou splněny i další zákonné podmínky pro jejich použití.*“¹⁷²

Co se zajištění věcí právnických osob týká, spadá tam i institut zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti, který je upraven v trestním řádu v ustanovení § 79a. Jedná se o možnost zajistit peněžní prostředky, které se nacházejí na bankovním účtu, pokud je zde podezření, že se jedná o výnos z trestné činnosti. Dále vůči právnické osobě mohou být užity i tzv. předběžná opatření podle ustanovení §88c trestního řádu a další zajišťovací úkony.

ZTOPO nám nicméně upravuje i další formy zajištění specifické pro právnické osoby, jejichž cílem je zabránit právnické osobě, proti které bylo

¹⁷¹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 33 zajišťovací opatření. K § 33. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 176. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁷² FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 33 zajišťovací opatření. K § 33. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 176-177. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

zahájeno trestní stíhání, aby pokračovala v trestné činnosti nebo dokonala trestný čin. Jedná se převážně o zajištění majetku právnické osoby nebo dočasné pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti. V rámci zajištění majetku může být uloženo omezení nakládat s majetkem. Pro jejich uložení je nezbytné splnit dvě podmínky, tou první je zahájené trestní stíhání vůči právnické osobě a druhá podmínka je naplnění předpokladů tzv. předstižné vazby dle ustanovení § 67 písm. c) trestního řádu¹⁷³ „obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil“.¹⁷⁴ Důvodová zpráva tyto opatření staví na stejnou úroveň s případy, kdy je uložena vazba fyzické osobě.¹⁷⁵

3.1.4.4 Obhájce

Právo na obhajobu je základním právem obviněného a je zaručeno Listinou základních práv a svobod, Mezinárodním paktem o občanských a politických právech i Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Odpověď na otázku, zda právo na obhajobu přísluší i právnickým osobám, můžeme vyvodit právě ze zmiňovaných dokumentů, konkrétně z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, které zakotvují právo na spravedlivý proces i vůči právnickým osobám, jehož součástí je mimo jiné i právě právo na obhajobu.¹⁷⁶ Samotné právo na obhajobu je pak upraveno v čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁷⁷

¹⁷³ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 33 zajišťovací opatření. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 178. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁷⁴ § 67 písm. c). *Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*

¹⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 33: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 52 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹⁷⁶ HERCZEG, Jiří. Kapitola 20. Obviněná právnická osoba a její právo na obhajobu v trestním řízení. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 247. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

¹⁷⁷ HERCZEG, Jiří. Kapitola 20. Obviněná právnická osoba a její právo na obhajobu v trestním řízení. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 254. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

Ustanovení § 35 ZTOPO upravující právo na obhajobu vylučuje ve druhém odstavci subsidiární použití trestního řádu, konkrétně ustanovení § 36 až § 36b týkající se nutné obhajoby, ostatní ustanovení se použijí.¹⁷⁸ Do práva na obhajobu spadá právo osobní obhajoby, kdy v případě právnické osoby za ní jedná její zástupce, dále právo zvolit si obhájce a radit se s ním a právo na to být poučen orgány činnými v trestním řízení o tom, že jim takové právo náleží.

3.1.5 Část pátá – Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (§ 42)

Pátá část zákona o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje pouze jedno ustanovení týkající se problematiky dožádání, a to v souvislosti s mezinárodní justiční spoluprací.¹⁷⁹

¹⁷⁸ § 35 odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁷⁹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. § 42 dožádání. K § 42. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 213. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

4 Sankcionování právnických osob

4.1 Obecně k sankcionování

Sankcionování je upraveno v části třetí zákona ZTOPO a člení se na pět hlav. Zákon rozlišuje dva druhy sankcí, které je možné uložit právnickým osobám, a to tresty a ochranná opatření. Z toho vyplývá, že je zákon založen na tzv. dualismu sankcí.

Zákon sice neupravuje otázku účelu trestu, nicméně stejně jako u fyzických osob i vůči osobám právnickým se ukládají tresty za účelem zabránit odsouzenému pokračovat v páchání další trestní činnosti a z důvodů ochrany společenských zájmů a zároveň má v sobě i odstrašující prvek vůči společnosti v tom slova smyslu, že společnost vidí, že páchání trestné činnosti se neobejde bez následků a může to tedy odradit potencionální pachatele. Co se týká účelu trestu v podobě výchovného působení, jehož cílem je řádné vedení života odsouzeného, ten můžeme aplikovat pouze u osoby fyzické. Hlavními složkami trestání právnických osob je tedy represe a prevence.¹⁸⁰

Ochranná opatření jsou naopak ukládána za účelem prevence, a to primárně té individuální, cílem je tedy zabránit páchání další trestné činnosti. Pokud je ochranným opatřením způsobena újma, je pouze vedlejším jevem nikoli hlavním účelem, dále ochranné opatření na rozdíl od trestu neobsahuje prvek negativního hodnocení pachatele a není zde tolik zohledňována závažnost činu. Další zajímavostí je, že výkon ochranných opatření se nepromlčuje. Lze je uložit spolu s trestem nebo i samostatně. Nicméně některé tresty a ochranná opatření vedle sebe uložit nelze, jedná se například o uložení trestu propadnutí věci zároveň s ochranným opatřením zabránění věci nebo zabránění části majetku vedle propadnutí téže části majetku.¹⁸¹

¹⁸⁰ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Kapitola 8. Sankce právnických osob de lege lata a de lege ferenda. JELÍNEK, Jirí a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s. 97-98. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

¹⁸¹ § 15 odst. 3. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

Stejně jako v řízení proti fyzickým osobám, lze i v trestním řízení vedené proti právnické osobě užít odklonů, a to na základě § 1 odst. 2 ZTOPO, tedy i přesto, že samotný ZTOPO tyto instituty neupravuje. Možnost využít odklonů vyplývá i z judikatury Nejvyššího soudu, ten se v rozhodnutí NS 5 Tz 41/2014 vyjádřil následovně: „Účelem přijetí této normy trestního práva zakotvující delikt ní odpovědnost právnických osob, byla nejen možnost uložení citelných sankcí v případech, kdy k porušování zákonů dochází při běžné činnosti dané právnické osoby, ale v případech, které budou posuzovány za méně závažné a pro právnickou osobu spíše výjimečné, nelze odmítnout možnost odklonu od normálního průběhu trestního řízení především pro generální prevenci a hrozbu dopadu trestní sankce na další fungování obviněné právnické osoby.“¹⁸² Je možné tedy aplikovat odklony i vůči právnickým osobám, a to v podobě podmíněného odložení návrhu na potrestání, podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání a dohody o vině a trestu.

ZTOPO umožňuje uložit právnické osobě takové sankce, které se ukládají i fyzickým osobám a také sankce, které jsou vyloženě specifické jen pro právnické osoby. Při ukládání a určování druhu a výše sankce je třeba přihlídnout k povaze a závažnosti trestného činu. Tedy k dosavadní činnosti a majetkovým poměrům právnické osoby, zda se právnická osoba po spáchání trestného činu snažila napravit anebo odstranit škodu a je třeba přihlídnout i k tomu jaký dopad bude uložena sankce mít vůči třetím osobám, zejména na věřitele právnické osoby.¹⁸³ Soud při vyměřování bude přihlížet i k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem dle ustanovení trestního zákoníku a současně při uplatňování těchto ustanovení dbát na odlišnou právní povahu právnických osob. Vzhledem k tomu, že úprava polehčujících a přitěžujících okolností obsahuje demonstrativní výčet, je možné uplatnit vůči právnickým osobám i jiné jim odpovídající okolnosti než pouze ty stanovené v zákoně.¹⁸⁴

¹⁸² ROUŠALOVÁ, Blanka. *Soudní rozhodnutí Nejvyššího soudu 5 Tz 41/2014* [online]. In: . 17. 9. 2014 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/4E3EC7493FF9B094C1257D9A002B7777?openDocument&Highlight=0

¹⁸³ § 14. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁸⁴ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BILÁ. § 14 přiměřenost trestu a ochranného opatření. K § 14. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 98 - 102. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

Právnícké osobě nemůže být na základě zásady „nulla poena sine lege“ uložena jiná než ta zákonem stanovená v ustanovení § 15 ZTOPO. Zároveň jak stanovuje důvodová zpráva k ZTOPO, ukládaná sankce nesmí být „v rozporu s relevantními přímo účinnými právními předpisy ES/EU a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, což plyne z ústavní zásady jejich přednosti před zákonem. Uvedená skutečnost vyplývá také z judikatury Evropského soudního dvora (např. případ C-274/96 *Bickel & Franz* [1998] ECR I-0000 § 17 nebo C-186/87 *Cowan* [1989] ECR 195 § 19), podle které ustanovení trestního práva a potažmo ani jeho aplikace nesmí omezovat svobody garantované právem Evropské unie, resp. Smlouvou o fungování Evropské unie.“¹⁸⁵

4.2 Druhy trestů a ochranných opatření

Dle ZTOPO můžeme uložit právnícké osobě osm druhů trestů a dva druhy ochranných opatření. Mezi tresty patří:

- a) zrušení právnícké osoby,
- b) propadnutí majetku,
- c) peněžitý trest,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži,
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí,
- h) uveřejnění rozsudku.

Některé tresty bylo třeba zakotvit na základě požadavků z mezinárodních smluv, jednalo se o zrušení právnícké osoby, peněžitý trest, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a uveřejnění rozsudku.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 14: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 45-46 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹⁸⁶ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. K hlavě I. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné

4.2.1 Zrušení právnické osoby

Trest zrušení právnické osoby patří bezesporu k těm nejpřísnějším, i přestože jiné tresty mohou mít také vliv na existenci právnické osoby a z dlouhodobějšího hlediska mohou vést k její likvidaci a následnému zániku, je stále trest zrušení právnické osoby jediný, který k zániku vede přímo a uložením tohoto trestu je zánik právnické osoby nevyhnutelný. Pro uložení tohoto trestu jsou v zákoně v § 16 odst. 1 ZTOPO stanoveny podmínky, které je třeba splnit. Jednou z těchto podmínek je nutnost mít sídlo v České republice. Vzhledem k tomu je zřejmé, že tento trest nelze uložit zahraniční právnické osobě, a to i kdyby na území ČR měla svoji organizační složku, obchodní závod, majetek nebo zde vykonávala svou činnost. Důvodem je jednak „*pochybnost o vymahatelnosti takového trestu v jiném právním prostředí*“¹⁸⁷ a pak to, že organizační složka a podnik nemají právní osobnost a z toho důvodu nejsou ani trestně odpovědné.

Druhá podmínka je spojena se samotnou činností právnické osoby. U této podmínky je třeba, aby činnost, kterou právnická osoba vykonává, spočívala zcela nebo převážně v páčání trestného činu.¹⁸⁸ Pro naplnění této podmínky je třeba, aby buď činnost právnické osoby spočívala čistě v páčání trestné činnosti, v takovém případě se nezabývá legální činností vůbec a často bývá i za tímto účelem vytvořena anebo její činnost spočívala „převážně“ v trestné činnosti. Ačkoliv zákonodárce ani důvodová zpráva nspecifikovali blíže pojem „převážně“, z komentářů k ZTOPO vyplývá, že v těchto případech koná právnická osoba i činnosti legální, nicméně více jak z poloviny její celkové činnosti je tvořena trestnými činy, resp. protiprávním jednáním fyzických osob přičitatelných právnické osobě.¹⁸⁹

vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 96. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁸⁷ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §16 zrušení právnické osoby. K odst. 1. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 108. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁸⁸ § 16 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GŘIVNA, František PÚRY a Jirí ŘÍHA. § 16 zrušení právnické osoby: Činnost trestně odpovědné právnické osoby spočívající zcela nebo převážně v páčání trestného činu nebo trestných činů. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 391-392. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

Další podmínka se nevztahuje na všechny právnické osoby, ale pouze na ty vyjmenované v § 16 odst. 2 ZTOPO, tedy jedná-li se o banky, pojišťovny, zajišťovny, penzijní fondy, investiční společnosti, investiční fondy, obchodníky s cennými papíry, spořitelni a úvěrní družstva, centrální depozitáře, instituce elektronických peněz, platební instituce, provozovatele vypořádacího systému a organizátora trhu s investičními nástroji. V případech kdy se jedná o tyto právnické osoby je třeba, aby si soud vyžádal vyjádření České národní banky k možnostem uložení trestu zrušení právnické osoby a k důsledkům, které by tento trest mohl mít a na základě toho rozhodnout, zda tento trest právnické osobě uloží či nikoli.¹⁹⁰ Stejně tak bude postupovat i v případě komoditních burz, s tím rozdílem, že může rozhodnout až po vyjádření příslušného orgánu státní správy.¹⁹¹ Příslušnými orgány státní správy jsou na základě zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní České republiky Ministerstvo průmyslu a obchodu nebo Ministerstvo zemědělství.¹⁹²

Ustanovení § 16 ZTOPO nám přináší ještě jednu podmínku, i když tentokrát je její splnění naopak překážkou pro uložení trestu zrušení právnické osoby. Podmínka spočívá v tom, že trest zrušení právnické osoby nelze uložit těm právnickým osobám, které byly zřízeny zákonem, územně samosprávným celkům a těm právnickým osobám, u kterých to by to odporovalo jejich povaze.¹⁹³

Důvodová zpráva k tomu všemu, přichází ještě s jedním důvodem, na základě, kterého je možné uvažovat o uložení trestu zrušení právnické osoby. Jedná se o situace, kdy se právnická začlenila do organizovaného zločinu a byla jeho významným článkem.¹⁹⁴

¹⁹⁰ § 16 odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁹¹ § 16 odst. 3. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁹² FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §16 zrušení právnické osoby. K odst. 3. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 109. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 16: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 46 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 16: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online].

Spolu se dnem, kdy nabyde právní moci rozhodnutí o zrušení právnické osoby, je zahájena její likvidace. Vzhledem k tomu, že zákon o trestní odpovědnosti dále tento pojem neupravuje, použije se obecné ustanovení občanského zákoníku, kromě případů, kdy zvláštní zákon, na jehož základě byla daná právnická osoba zřízena, upravuje pojem likvidace odlišně od té obecné úpravy obsažené v občanském zákoníku, případně obecnou definici doplňuje. Občanský zákoník obsahuje i zvláštní úpravu likvidace pro určité právnické osoby – jedná se o likvidaci spolků, nadací případně i ústavů.

Cílem likvidace je vypořádat majetek a závazky právnické osoby, jedná se primárně o uhrazení pohledávek věřitelů, a naložit s případným likvidačním zůstatkem dle občanského zákona. Pokud zákon v případě určité právnické osoby nepřipouští uložení likvidace, jako je tomu například v případě společenství vlastníků, bude se postupovat dle ustanovení upravující její zrušení a její jmění se tedy vypořádá způsobem stanoveným zákonem.¹⁹⁵

4.2.2 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži

Jedna z činností, kterou vykonává právnická osoba je i účast v zadávacím řízení o veřejných zakázkách nebo ve veřejné soutěži. Z toho důvodu, pokud se právnická osoba dopustí trestného činu, který souvisí právě s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním nebo v souvislosti s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži, se jí ukládá v rozmezí jednoho roku až dvaceti let trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.¹⁹⁶ Uložení tohoto trestu v sobě nese i zákaz uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek a to v rozsahu stanoveným soudem a dále se účastnit zadávacího řízení

Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 46 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

¹⁹⁵ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §16 zrušení právnické osoby. K odst. 4. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 110. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

¹⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 21: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 49 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

nebo veřejné soutěže dle jiných právních předpisů.¹⁹⁷ Cílem tohoto trestu je omezit příležitosti, v rámci kterých by mohla právnická osoba získat majetkový nebo jiný prospěch, tedy znemožnit právnické osobě páchat v souvislosti s těmito činnostmi další trestnou činnost.¹⁹⁸

Nejčastěji bývá tento druh trestu ukládán za následující trestné činy: sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník nebo trestný čin pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži § 257 téhož zákona. Z ustanovení § 21 odst. 2 ZTOPO vyplývá, že tento trest lze uložit i samostatně, za předpokladu, že to dovoluje povaha a závažnost spáchaného trestného činu, v takovém případě zde není potřeba ukládat ještě další trest.¹⁹⁹

4.2.3 Zákaz přijímání dotací a subvencí

O tomto trestu spolu s trestem zákazu plnění veřejných zakázek a účasti ve veřejné soutěži by se dalo říct, že jsou zvláštním typem trestu zákazu činnosti, jelikož se zde bude opět jednat o zákaz určitého druhu činnosti vykonávané právnickou osobou.²⁰⁰ Tentokrát půjde o zákaz činností, jejichž cílem je získání finančních prostředků z veřejných zdrojů. Stejně jako u přechozího trestu může být zákaz přijímání dotací uložen samostatně, pokud to neodporuje povaze a závažnosti spáchaného trestného činu.

Trest je ukládán, pokud se právnická osoba dopustila trestné činnosti *v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo*

¹⁹⁷ § 21 odst. 3. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

¹⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. § 21 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži: K odstavci 1. Obecně k trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 475. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

¹⁹⁹ § 21 odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

²⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. § 21 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži: K odstavci 1. Obecně k trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 475. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory.²⁰¹ Z toho důvodu jsou tyto možnosti získávání finančních prostředků v rozsahu stanoveném soudem omezeny, a to na dobu jednoho roku až dvaceti let.

4.2.4 Uveřejnění rozsudku

Posledním specifickým trestem, který je možné uložit pouze právnickým osobám, je uveřejnění rozsudku, zároveň se jedná o jeden z těch trestů, které byly přijaty z důvodů závazků plynoucích z mezinárodních smluv. Cílem tohoto trestu na rozdíl od ostatních není omezení majetku nebo zakázání nějaké činnosti, kterou právnická osoba vykonává, jde o uveřejnění odsuzujícího rozsudku, jehož cílem je informovat společnost o případu právnické osoby a jeho výsledku, tedy informovat o spáchaném trestném činu právnické osoby a jejím následném odsouzení.²⁰²

Tento trest je ukládán za předpokladu, že daná právnická osoba spáchá trestný čin, o kterém je, vzhledem k jeho povaze a závažnosti, třeba informovat společnost, anebo za předpokladu, že se činnost právnické osoby týkala společenské nebo hospodářské oblasti a byla nebezpečná pro společnost, tedy ohrožovala život nebo zdraví lidí, případně majetek.²⁰³ V důsledku uložení tohoto trestu může dojít k negativnímu dopadu na majetkovou situaci právnické osoby. Ačkoliv k tomu tento trest primárně nesměřuje, může být jeho vedlejším následkem, a to právě v důsledku ztráty zákazníků a klientů, kteří po uveřejnění rozsudku odmítnou podporovat obchodní společnost, stejně tak i ztráty obchodních partnerů, případně omezení okruhu poskytovatelů příspěvků, snížení sponzorských darů apod.²⁰⁴

²⁰¹ § 22 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

²⁰² § 23 odst. 1. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

²⁰³ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §23 Uveřejnění rozsudku. K § 23. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 127-128. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

²⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GŘIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. § 23 Uveřejnění rozsudku: K odstavci 1. Obecně k trestu uveřejnění rozsudku. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. 2. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 492. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

Uveřejnění rozsudku probíhá prostřednictvím sdělovacího prostředku, jehož druh určí soud, důvodová zpráva blíže specifikuje možnosti, o jaké veřejné sdělovací prostředky může jít, jedná se například o televizi, rozhlas, obchodní věstník nebo tisk.²⁰⁵ Soud dále stanoví rozsah zveřejnění a určí lhůtu právníkové osobě na uveřejnění rozsudku. Kromě obsahu se vždy zveřejňuje sídlo právníkové osoby, údaje obchodní firmy případně název právníkové osoby.²⁰⁶ Součástí tohoto trestu je uveřejnit pravomocný rozsudek na náklady odsouzené právníkové osoby, otázkou pak zůstává, jak postupovat, pokud daná právníková osoba nemá finanční prostředky na náklady spojené s uveřejněním rozsudku. Dle komentáře není totiž možné „s ohledem na dikci ustanovení ..., aby náklady na uveřejnění odsuzujícího rozsudku platil někdo jiný než odsouzená právníková osoba.“²⁰⁷ Bude tedy na soudech, aby vedly dokazování i v tomto směru, zda daná právníková osoba má dostatek financí na výkon tohoto druhu trestu a dle toho ji trest uložili nebo raději zvolili jinou variantu potrestání.²⁰⁸

4.2.5 Ochranná opatření

Na rozdíl od výše čtyř zmíněných trestů, které jsou specifické pouze pro právníkové osoby, ochranná opatření jsou často využívána i u osob fyzických. Z ochranných opatření, která upravuje trestní zákoník, tedy ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabránění věci je možné uložit právníkové osobě pouze to poslední.²⁰⁹ Zákon o trestní odpovědnosti právníkových osob

²⁰⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právníkových osob a řízení proti nim - zvláštní část - k § 23: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 - N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období, s. 49 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

²⁰⁶ § 23 odst. 1 a odst. 2. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníkových osob a řízení proti nim*

²⁰⁷ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §23 Uveřejnění rozsudku. K odst. 2. *Zákon o trestní odpovědnosti právníkových osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 129. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

²⁰⁸ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava II. §23 Uveřejnění rozsudku. K odst. 2. *Zákon o trestní odpovědnosti právníkových osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 129. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

²⁰⁹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. Část třetí. Hlava IV. §26 Zabránění věci. K § 26. *Zákon o trestní odpovědnosti právníkových osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 134. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

umožňuje kromě zabrání věci uložit i druhé opatření, a to zabrání části majetku, které bylo do zákona doplněno novelou č.55/2017 Sb. Jak už bylo uvedeno jejich primárním účelem je prevence, tedy zabránit právnické osobě v páchání další trestné činnosti.

ZTOPO opět nepřináší úplnou úpravu institutu ochranných opatření, a tak je třeba na základě § 1 odst. 2 téhož zákona použít subsidiárně trestní zákoník v rozsahu ustanovení § 101 až § 104 TZ, na což odkazují i samotná ustanovení v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob.²¹⁰

²¹⁰ § 26 a § 26a. *Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

Závěr

Vzhledem k tomu, že téma trestní odpovědnosti je značně obsáhlé a nesnadné, tak nebylo možné v rámci diplomové práce pojmout veškerou problematiku a témata, proto jsem se zaměřila jen na určité oblasti. Nicméně cílem mé diplomové práce bylo uvést čtenáře do tématu trestní odpovědnosti právnických osob, snažit se mu tuto problematiku přiblížit a seznámit ho s novými instituty, které zákon o trestní odpovědnosti do práva přinesl. Také jsem se snažila nastínit proč byla trestní odpovědnost a stále je natolik diskutovaným tématem a proč nebylo snadné přijmout a upravit tuto odpovědnost do právního řádu ČR.

V práci jsem se zaměřila na přiblížení trestní odpovědnosti právnických osob jak z pohledu historie, tak i teoretického základu včetně následného rozebrání samotného zákona.

Na úvodní kapitolu týkající se základních pojmů a historie jsem navázala kapitolou o vývoji právní úpravy, resp. o cestě, která vyústila v přijetí zákona č. 418/2011 Sb., na jehož základě je možné od roku 2012 v České republice trestně stíhat a odsoudit nejen občana coby fyzickou osobu, ale i osobu právnickou, tedy společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti, státní podniky a další. Česká republika se tak připojila jako jedna z posledních zemí EU k většině evropských států, jejichž právní řády již tuto problematiku upravovaly.²¹¹ Dále jsem rozepsala jednotlivé argumenty, které směřovaly jak proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob u nás, tak i argumenty těch, kteří naopak spatřovali nezbytnost v tom zavést tento institut i do našeho právního řádu.

Třetí kapitolu jsem věnovala samotnému zákonu a jeho jednotlivým částem, s výjimkou třetí části, která pojednává o trestech a ochranných opatření, té jsem věnovala celou poslední kapitolu. U ostatních částí jsem se zaměřovala na vybraná ustanovení, které jsem blíže rozebrala, včetně případných sporných otázek, které se v souvislosti s nimi objevují. Primárně jsem se zabírala hmotněprávní stránkou

²¹¹ JELÍNEK, Jiří. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 20. 10. 2014 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>

zákonu, nicméně jsem neopomněla ani procesně právní, ačkoliv v porovnání s prostorem, který jsem věnovala hmotněprávní části, jsem se na problematiku trestního řízení zaměřila jen okrajově. V závěru diplomové práce jsem čtenáře seznámila s problematikou sankcionování právnických osob, včetně jednotlivých trestů.

Summary

Considering the fact that the topic of criminal liability is very comprehensive and not easy to analyze it is not possible to talk about every topic or problematics of this theme within one thesis. That was why I took a look into just one particular field of this topic. Nonetheless, my main point of this thesis was to introduce readers to the topic of criminal liability of legal entities. I tried to explain the problematics of this law and state him to new institutes which criminal liability of legal entities brought to our law. I also managed to outline why this law is still often discussed and why it was not easy to adapt and adjust the criminal liability of legal entities.

I focused on the historic and theoretical side of this law in my thesis including analyzing the law itself.

The introductory chapter on basic concepts and history was followed by a chapter on the development of legislation and its process that resulted in the adoption of Act No. 418/2011 Coll., on the basis of which it is possible to prosecute and convict not only a citizen but also a legal person, therefore a limited liability company, a joint-stock company, state enterprises and others. Thus, the Czech Republic joined as one of the last EU countries to most European states whose legal systems have already regulated this issue.²¹² Furthermore, I have written individual arguments, which were directed against the introduction of criminal liability of legal persons in our country, as well as arguments of those who, on the contrary, saw the necessity of introducing this institute into our legal order.

The third chapter is devoted to the law itself and its individual parts, with the exception of the third part, which deals with penalties and protective measures - I devoted to that the last chapter. For the other sections, I focused on selected provisions that I discussed in more detail, including any contentious issues that arise in relation to them. Primarily I dealt with the substantive aspect of the law, but I did

²¹² JELÍNEK, Jirí. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 20. 10. 2014 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>

not leave out the procedural law, although compared to the time I devoted to the substantive part, I focused on the issue of criminal proceedings only marginally. At the end of my thesis, I introduced readers to the issue of sanctioning legal entities, including individual penalties.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

ŠELLENG, Dalibor. *Právnícká osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 252. Teoretik. ISBN 978-80-7502-339-1.

HURDÍK, Jan a J. KATOLICKÝ. *K pojetí právníckých osob*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 95 s. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. ISBN 80-210-0457-6.

BERAN, Karel. *Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnícká osoba)*. Praha: Leges, 2012, s. 224. Teoretik. ISBN 978-80-87576-06-9.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 436. ISBN 978-80-7552-187-3.

HURDÍK, Jan. *Právnícké osoby a jejich typologie. 2.*, dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 120. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0.

LAVICKÝ a spol. *Obecná část (§ 1–654). Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 2400. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 188. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-745-2

BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právníckých osob*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 208. ISBN 978-80-7380-473-2.

ŠÁMAL, Pavel a Jan DĚDIČ. ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 824. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-116-1.

JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 386. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

MUSIL, Jan. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 349. ISBN 80-85963-68-X.

JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualizované a přepracované vyd. Praha: Leges, 2013, s. 256. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 288. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, Jiří a KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 976. ISBN 978-80-7502-120-5.

ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 992. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 251. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007. s. 270. ISBN 978-80-7201-683-9.

Časopisy:

MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo*. 2001, č. 3, s. 7-16. ISSN: 1211-2860.

Internetové zdroje:

BRUNA, Eduard. Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika. In: *AUC IURIDICA* [online]. 2017, 2017(2), s. 71-89 [cit. 2020-03-12]. DOI: 10.14712/23366478.2017.10. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <http://www.karolinum.cz/doi/10.14712/23366478.2017.10>

ČEP, David. *Právní rozhledy: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)* [Beck-online]. Beck, 2016, 2016(15-16) [cit. 2020-03-03]. Dostupné z :<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge&tocid=nrptembrgpxa4s7ge2v6mjwl5zv6njtge>

HEMZOVÁ, Barbora. Novinky v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. *Iurium* [online]. 2017, 9. 6. 2017 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z:<https://www.iurium.cz/2017/06/09/novinky-v-zakone-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob/>

JELÍNEK, Jiří. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 20. 10. 2014 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>

ŠÁMAL, Pavel a KOLEKTIV. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin advokacie* [online]. 01. 12. 2016 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

JELÍNEK, Jiří. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. In: *Bulletin advokacie* [online]. 09.06.2015 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce#ftn12>

KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob [online]. In: 18. 11. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>

MARTINKOVÁ, Barbora a Michaela LUKOVSKÁ. *Problematika vyvinění se právnické osoby z trestněprávní odpovědnosti* [online]. In: *epravo.cz*. 18. 3. 2019 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-vyvineni-se-pravnicke-osoby-z-trestnepravni-odpovednosti-108952.html>

HRAČOVÁ, K., M. KAVĚNA, D. SKOČOVSKÝ a M. ŠAMOVÁ. Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU: Srovnávací studie č. 5.270. In: *Parlamentní institut: Poslanecká sněmovna. Parlament ČR* [online]. Duben 2007. aktualizace červen 2016, s. 26 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=9>

Úmluva o počítačové kriminalitě: Článek 12 odst. 4. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2013. VI. volební období: Sněmovní tisk 890/0, část č. 1/7 Úmluva o počítačové kriminalitě* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=890&ct1=0>

Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. *Zákony pro lidi* [online]. 30. 04. 2013 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-105#cast13>

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. 2. upravené a doplněné vydání. Brno, 14. srpna 2018

[cit. 2020-03-21]. Dostupné z:

http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace__8_odst._5_ZTOPO.pdf

Rejstřík trestů právnických osob: Odsouzení. In: *Rejstřík trestů* [online]. [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/odsouzeni?6>

Judikatura:

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. III. ÚS 3118/07

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 6. 2016, 5 Tdo 784/2016

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.8.2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 1. 1994, Pl.ÚS 15/93

Právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Všeobecná deklaráce lidských práv

Vyhláška č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Návrhy zákonů, důvodové zprávy, sněmovní tisky:

Sněmovní tisk 745, Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>

NEČAS, Petr a Jiří POSPÍŠIL. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. [online]. In: . Praha, 2012, 3. února 2012, s. 44 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Sněmovní tisk 745/0, část č. 1/2 V.n.z. o trestní odpovědnosti právnických osob - EU: Vládní návrh na vydání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: : *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2004 IV. volební období* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=13061>

Vláda: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy. In: *Vláda České republiky* [online]. s. 5 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--1---Analyza.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Obecná část. In: *Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2011. VI. volební období: Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU* [online]. s. 29 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

Sněmovní tisk 285: N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=285>

Sněmovní tisk 45/0, část č. 1/6: Novela zákona - trestní řád - EU. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>

Sněmovní tisk 305/0, část č. 1/6: Novela z. o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0>

Sněmovní tisk 537/0, část č. 1/10: Vl.n.z.o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních postupech - EU - RJ. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=537&ct1=0>

Sněmovní tisk 638/0, část č. 1/6: Vl.n.z. o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o zadávání veřejných zakázek. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=638&CT1=0>

Sněmovní tisk 304: Novela z. o trestní odpovědnosti právnických osob.

In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. [cit. 2020-03-11].

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>

Sněmovní tisk 886/0, část č. 1/8 - Novela z. - trestní zákoník - EU - RJ: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017, s. 8 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=886&CT1=0>

Sněmovní tisk 753/0, část č. 1/8 - Novela z. - trestní zákoník - EU: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017, s. 28 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=753&CT1=0>

Sněmovní tisk 929/0, část č. 1/6 - Vl.n.z.o změně zákona v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky - EU: Vládní návrh. In: *Poslanecká sněmovna. Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 7. volební období, 2013-2017 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=753&CT1=0>